

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-u. 5.
Telefon 93-99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A munkásbiztosítás törvényes rendezése Magyarországon.*)

Irta: Szterényi József.

Igen tisztelt Uraim! Az orvosi továbbképzés központi bizottsága nagy szolgálatot tesz a magyar munkásbiztosítás ügyének azzal, hogy a munkásbiztosítás szolgálatában álló orvosok részére a szolgálat egyes ágazatai ellátásának egységes irányba terelése céljából tanfolyamokat rendez. Ennek a kezdeményezésnek annyival nagyobb jelentősége van a magyar munkásbiztosításra, minthogy köztudomású, hogy a munkásbiztosítási szolgálatot legkevesebb 80% erejéig tulajdonképpen az orvosok és az intézmény szolgálatában álló tisztviselők látják el és legfeljebb 20%-a az ügyeknek az, de talán még annyi sem, amely az egyéb fórumokon intéztetik el. Az egész munkásbiztosítás sorsa tulajdonképpen azon fordul meg, vajjon sikerül-e az orvosi szolgálatba egyrészt és a tisztviselői teendőkhöz másrészt azt a szükséges egyöntetőséget, gondosságot, szakszerűséget és rendszert behozni, amely nélkül az intézmény áldásosan nem működhetik. És ha azt a példát, amelyet az orvosi továbbképzés központi bizottsága az orvosi tanfolyamokkal nyújt, követni fogja az Országos Pénztár azzal, hogy viszont a tisztviselők számára is rendez ilyen tanfolyamokat, akkor óriási lépést tettünk a munkásbiztosítás szolgálatában, amelynek hatása nagyon gyorsan és nagyon előnyösen fog mutatkozni.

A központi bizottság ezen első tanfolyamának megnyitó előadására azon közeli vonatkozásoknál fogva, amelyekben a magyar munkásbiztosítási ügyhöz hivatali állásban voltam, engem méltóztatott felkérni és én kötelességemnek tartottam ennek a meghívásnak eleget tenni. Eleget tenni annyival is inkább, mert azt tartom, hogy aki egy ügyet szeret, annak kötelessége nem végződik ott, ahol azzal hivatalosan foglalkozott, hanem azt az ügyet szolgálni kell neki azon túl is, minden erejével.

Előadásomban kerülni fogok minden teoretikus fejtegetést, valamint polémikus irányt. Célja előadásomnak nem az, hogy a munkásbiztosítás helyes, vagy helytelen szervezetét tisztázzuk e helyen. Nem ez a hely az és nem ez a kör az, ahol ennek a kérdésnek el kell dőlnie. Igyekezni fogok egyes általános jellegű kérdések megvilágításán kívül tulajdonképpen

*) Az orvosi továbbképzés központi bizottsága megnyitó előadásán 1913. október 20-án tartott előadás.

azt az anyagot kiválasztani a magyar munkásbiztosítás köréből, amely anyag egyrészt leginkább az orvosi kart érdekelheti legközvetlenebbül, másrészt a közegészségügygel áll legszorosabb kapcsolatban és épp ezért — bár szintén ebbe a tárgykörbe tartoznék — mégis mellőzni vagyok kénytelen anyagom feldolgozásánál a balesetbiztosításnak, mint intézménynek ismertetését, illetőleg az erre vonatkozó fejtegetéseket, mert az mégis kevésbé áll összefüggésben a közegészségügygel, mint a betegségyezés, ennek inkább szociális kihatásai nagyobbak, de ettől eltekintve, a rendelkezésemre álló idő korlátolt volta is arra kényszerít, hogy inkább a betegségyezési részszel foglalkozzam.

Mindenekelőtt azonban talán helyén lesz egy rövid történeti áttekintést nyújtani a magyar munkásbiztosítás fejlődésére nézve. Szükséges ez azért, mert egyrészt egy nálunk nagyon kevésbé ismert anyaggal állunk szemben, másrészt a következtetések levonásánál ez fontos lesz, hisz a feledékenység a magyar közéletben amúgy is túl nagy szerepet játszik és ezért talán helyénvaló leszögezni azokat a tényeket, amelyeknek folyamánaképpen szükségszerűleg kellett odafejlődni a mi munkásbiztosításunknak, ahova tényleg fejlődött.

Ezt a történeti áttekintést három csoportba kívánom osztani. Az első csoportba — ha szabad azzal a kifejezéssel élnem — a magyar szociológia ősalapotát soroznám. A második csoportba, vagy második korszakba a kényszerbiztosítás kezdetét Magyarországon, az 1891: XIV. t.-c. életbeléptetésével, és az ebből kialakult harmadik korszakba a mai törvényes állapotot vonnám be.

A magyar jogi felfogás az alkalmazott és munkaadója közötti viszonyt illetőleg a régi századokban abból a patriarchális viszonyból folyt, amelyben az ország szociális viszonyai akkor mozogtak, amely patriarchális viszony és jogfelfogás tulajdonképpen a Verbőczy hármaskönyvében is kifejezésre jut, amelynek előszavában meg van írva, hogy a munkaadónak kötelessége gondoskodni az alkalmazottjáról. Igaz, hogy az alkalmazott abban a felfogásban a jobbagysági viszonyból kifolyólag cselédnek minősített. Ez a felfogás vonul végig az egész magyar törvényhozáson és jogi felfogáson. Első és legrégebb adatunk, ahol az alkalmazottról betegség esetén egyáltalában említés tétetik magyar törvénykönyveinkben, 1545-ben jelentkezik, t. i. Ferdinánd királynak 1545. évi dekrétumának 10. cikkelyében van egy rendelkezés, amely igaz, hogy nem szociális vonatkozású, hanem katonai célú, de elvégre mégis ebbe az anyagkörbe tartozik, amely így szól: «Ha a szolga a hadseregben akár elhal, akár megbetegszik, azt jelentsék be és mutassák meg a kapitánynak, nehogy valamely haszontalan ürügy alatt csalás menjen végbe.» Ez — mint említettem — a legelső magyar jogforrás, amely az alkalmazott szociális helyzetéről rendelkezik. Nem munkásbiztosítás, természetesen nem is szociális célú, amint látjuk, de mégis valamelyes betegségről való gondoskodás. Ezt követőleg egészen 1840-ig nem találunk semmiféle magyar törvényben nyomra abban a tekintetben, hogy munkaadó és alkalmazott közti viszony miképp szabályoztatik, mi legyen annak az alapja és mi történjék egy beteg alkalmazottal, ha a szolgálatban megbetegedett. Magyarázata ennek az előbb említett általános jogi felfogás. 1840-ben a XVI. és XVII. t.-c.-ek a kereskedőkről és az utóbbi a gyárosok jogviszonyairól, az első törvénycikkek, amelyekben ismét találunk rendelkezést ebben az irányban és az 1840: XVI. t.-c. tulajdonképpen viszont a legelső magyar törvény, amely pozitív rendelkezést tartalmaz az alkalmazott orvosi kezeléséről, azt mondván az inasokról szóló fejezetében, hogy »a kereskedő-tanítvány (Lehrjunge) ellenben jog szerint a kereskedőtől követelhet többek között közönséges tartást, lakást, öltözetet és *orvosi ápolást*«. Ugyanez alkalmaztatott azután a gyárosokról szóló 1840. évi XVII. törvényben is, miután az ipari alkalmazott ugyan-

azon elbánásban részesül itt, mint a kereskedelmi. Ezután ismét óriási szünet áll be a magyar törvényhozásban mindaddig, amíg az 1872. évi ipartörvény nem tartalmaz oly rendelkezéseket, amelyek már a jogviszony szabályozásáról szólnak, amely rendelkezéseket lényegében átvette az 1884. évi ipartörvényünk is, amely rendelkezések annyira ismeretesek, hogy azokat itt külön hangsúlyozni, vagy éppenséggel idézni nem tartom szükségesnek, mert hisz közismert, hogyan szabályozta ez a törvény a legszükségesebb segélynyújtást, amelynél kevesebbet nyújtani egyáltalán nem is lehetne. Az 1876:XIV. t.-c. a közegészségügy rendezéséről az, amely azután lökést adott bizonyos mértékben a magyar szociálpolitika ezen ágának, amennyiben annak 15. §-a oly jogkörrel ruházta fel a hatóságokat, amely jogkörrel szemben már az érdekeltségnek is akcióba kellett lépnie a maga érdekei védelmére, amennyiben a 15. §. azt mondja: »Végül intézkedik — t. i. a hatóság, — hogy a nagyobb vállalatok és középítkezéseknél foglalkozó munkások, ott, ahol a helyi viszonyoknál fogva önmaguk elhelyezéséről nem gondoskodhatnak, az illető vállalat, vagy középítés terhére kellőleg elhelyeztessenek és megbetegülésük esetén gyógykezeltessenek.«

Ez e téren a legmesszebbmenő intézkedés eddig és a munkásbiztosításnak Magyarországon tulajdonképpen az első törvényes rendelkezése. Ezt megelőzte az 1874:XVII. t.-c., amely viszont a balesetbiztosításnak első törvényes lépése Magyarországon, t. i. a vaspályák által okozott halál, vagy testi sértés iránti felelősségről szóló törvényünk, amely a vasutak szavatosságát állapítja meg mindazon esetekben, amidőn nem kifejezetten az illetőnek saját mulasztásából eredő baleset történik.

Ha ezen törvényes rendelkezések után azt kérdezzük, hogy tulajdonképpen teljesítette-e a múltban a magyar törvényhozás a maga kötelességét az alkalmazottak óriási tábora érdekében, konstatálhatjuk, hogy egyáltalában nem, sőt teljes érzéketlenség mutatkozott a munkások nagy tömegének érdekei iránt. Mint legmesszebbmenő ez irányú intézkedés az 1876. évi közegészségügyi törvény áll előttünk, de ez sem szorosán az alkalmazottak érdekében. Pozitív rendelkezés csak egy ismeretes ebből az időből, az 1884. évi ipartörvény 142. és 143. §-ai, amelyek jelzik azt, hogy a törvényhozás gondolkozni kíván afelett, hogy szükséges a munkások betegség esetére való biztosítás ügyét rendezni. Ugyanis azt mondja az idézett szakasz, hogy: »Addig is, míg általában a segédek és gyári munkások segélyezési ügye külön törvény által rendeztetik« és azután elrendelhető..., addig az ipartestületek ú. n. segélyezési pénztárakat állíthatnak fel.

Itt látjuk az első korszak befejezését, ahol a törvényhozás gondolkozni kezd afölött, hogy valamikor gondolkozni kell. Hogy ebben az időben minő állapotok voltak a munkások egészségügyi ellátása tekintetében Magyarországon, erre nézve legyen szabad néhány adattal a helyzetet megvilágítanom: Az 1885. évi külön iparstatisztika azt mutatja, hogy Magyarországon abban az időben 362.362 ipari munkás volt alkalmazásban. Ezek közül 208 gyár létesített gyári pénztárt, összesen 21.049 munkás számára, 43 gyárban ingyen orvosi segélyt kapott 954 munkás, míg 173 gyár bizonyos befizetési kötelezettség ellenében 15.570 munkást biztosított magánegyleteknél, amely magánegyletek egyrészt a régi betegsegélyző egyletek, kisebb-nagyobb egyletek, másrészt a munkásosztály által az akkor kezdődött szakszervezeti mozgalomnak bevezetése gyanánt létesített »általános munkásbetegsegélyző pénztár«, amely akkor az egyedüli nagyszabású intézmény volt Magyarországon, amely a munkások betegség elleni biztosításával foglalkozott. Ezeknél a magánegyleteknél volt biztosítva 147.397 munkás, úgy, hogy tulajdonképpen az akkor számbavett egész munkáságnak nem egészen $\frac{1}{3}$ ad részét illetőleg volt úgy, ahogy gondoskodás

betegség esetéről és erről is túlnyomólag maga a munkásosztály gondoskodott a maga saját szervezeteivel, amelyhez azután jobb belátású, az akkori korról is már haladni kezdett munkaadók az önkéntes biztosítás révén csatlakoztak. Hogy pedig miképpen oldották meg az ipartestületek az ipartörvény előbb idézett szakaszában rájuk ruházott azt a feladatot, hogy addig, amíg a törvényhozás külön törvény által gondoskodik, ők létesítsenek pénztárakat, erre nézve jellemző, hogy 400 és néhány ipartestület között 1891-ig, addig t. i., amikor a kényszerbiztosítást az akkori XIV. törvénycikkben a törvényhozás megalkotta, összesen 28 ipartestület létesített pénztárakat, mint méltóztatik látni, a legminimálisabb mérték, amelynél kevesebb csak a semmi lett volna.

Ezt az állapotot találta a törvényhozás 1891-ben. Abban a korban, amelyben egy nagy miniszter, egy nagy szociális érzékkel bíró államférfi, aki oly korán halt el Magyarország közgazdaságának nagy kárára, Baross Gábor, társulva Magyarország legnagyobb pénzügyi és politikai tekintélyével, akinek nagy szociális érzéke hatalmas alkotásokkal gazdagította az országot, Wekerle Sándorral, egy új szociálpolitikai irányzatot inauguráltak. Ebből a korból ered a vasárnapi munkaszünetről szóló törvényünk, ebből a korból ered az iparfelügyelet törvényes rendezése, tehát a munkásvédelemnek törvénybeiktatása és ugyanebből a korból az 1891. évi XIV. t.-c., amely a kényszerbiztosítás elvét fogadta el és így megalkotta a betegség elleni kötelező biztosítást.

Akik erre a korra emlékeznek, azok előtt talán még élénken áll az a harc, amely nálunk is az önkéntes és a kényszerbiztosítás nagy elvi kérdése között megvívott, amelyből természetesen a kényszerbiztosításnak kellett győzelmesen kikerülnie, mert hisz az önkéntes biztosítás, mint később az új törvényes rendelkezésnél látni fogjuk, nemcsak, hogy nem tudott gyökeret verni Magyarországon, de sőt az a csekély része is, amely volt, állandóan csökkent. Egy régi tapasztalat, hogy Magyarországon a közönségre saját érdekeit is oktrojálni kell. Ez sehol annyira világosan nem érvényesült, mint a munkásbiztosításban, ahol a munkaadók nagy számát meg kellett győzni a törvény erejénél fogva arról, hogy a saját érdeke, az iparnak legvitálisabb érdeke, miszerint munkásairól maga az ipar gondoskodik, a munkásosztálynak a konzerválása a legvitálisabb érdeke magának az iparososztálynak és a jövő munkásnemzedéknek biztosítása viszont magának a jövő iparnak, Magyarország közgazdasági fejlődésének legerősebb támasza. Ugyanez a lárma, amely még ma is 1907 óta a mostani törvény ellen nap-nap után felhangzik, ugyanez a lárma kísérte az első munkásbiztosítási törvényünket is. És ez természetes, miután $\frac{1}{3}$ -ad részét a költségeknek hozzájárulás gyanánt a munkaadóknak kellett fizetni, nálunk pedig mindent szívesen követel a közönség, bármily terhekkal járjon is, mindodáig, míg terhet viselni nem kell. Addig követeli az országnak nyugoteurópai színvonalra emelését, kulturális, közgazdasági fejlesztését, sőt panasolja, ha nincs meg. Mihelyt azonban valamiért költségeket kell viselni, ha még oly fontos is, ha még oly vitális érdeke is, akkor készen van a baj, akkor megindul a lárma, felvonultatnak a fő- és segédcsoportok, akkor inkább süllyedünk vissza az őállapotba, sokkal jobb, hogy semmi se történik, semhogy fizetni kelljen.

Nem túlzok ezzel, egyetlen téren sem szokásom ez, de tényleg így van.

És mi volt az eredménye az említett törvényes rendelkezésnek? Az akkori viszonyokhoz képest kétségtelenül igen jelentős eredménye volt ennek a törvénynek. De ha tárgyilagosak akarunk lenni, viszont azt is el kell ismernünk, hogy az e révén alakult közel 500 pénztár, sajnos, túlnyomólag életképtelen volt. A gyári pénztárak nagy részének kivételével, amelyeknél a helyzet egészen más, mint a kerületi, vagy ipartestületi pénz-

táraknál, amelyeknél a pénztár többé-kevésbé a munkaadó jóindulatától függ, vagy függött, abban az időben túlnyomólag életképtelen pénztárak voltak, amit talán méltóztatnak megállapítani abból az adatból, hogy 267 pénztárnak 1.000-nél kevesebb tagja volt és 193 pénztárnak 500-nál is kevesebb, már pedig látjuk azt a gyakorlati életből, hogy egészséges pénztár a biztosítás természeténél fogva csak nagy pénztár lehet, nagy létszámmal bíró pénztár, ahol a kockázat megoszlása sokkal nagyobb, mint a kis pénztárnál. Láttuk annak a törvénynek következtében, illetőleg a törvény következtében létesített pénztáraknál, hogy az 500 körül járó pénztárak közül 189 pénztár teljesen összeomlott pénzügyileg, állandó deficitel dolgozott és ezek között, ami a legszomorúbb, 73 kerületi pénztár is volt, amely pénztári típus gerincét képezte a régi törvényjavaslat szerint az egész magyar munkásbiztosításnak. Ha felemlítem még azt, hogy az 1905. évi felvétel szerint az akkori törvény alapján létesített pénztáraknál 685.738 biztosított munkás volt, akkor körülbelül megadtam egész képét annak az állapotnak, amelyben az akkori munkásbiztosítás az országban volt. Az állapotok, jóllehet a haladás a korábbi állapotokkal szemben így is óriási volt, azonban tarthatatlanokká váltak. Tarthatatlanokká váltak egyrészt az említett súlyos pénzügyi helyzet következtében, tarthatatlanokká váltak a teljesen zavaros adminisztráció következtében. Egészen más eljárás az ország egyik részén és ismét más eljárás az ország másik részén. A munkás az ország egyik részén ellátásban részesült, a másik részében fizetett ugyan $\frac{2}{3}$ -ad hozzájárulást, de már ellátáshoz nem jutott. A pénztárak nagy része nem jutott abba a helyzetbe, hogy segélyezési kötelezettségét teljesítse, sok helyen az egész intézmény teljesen felmondotta a szolgálatot. Hozzájárult ehhez még az a széttagoztság, hogy öt különböző pénztári típus állott fenn, túlnyomólag életképtelen intézmények, minek következtében égető szükséggé vált a betegsegélyezési biztosítás reformja.

Előmozdította ezt a reformot, amely önmagában is nélkülözhetetlenné vált, a balesetbiztosítás teljes rendezetlensége, a kir. Cúriának, legfőbb igazságügyi fórumunknak ítélkező gyakorlata, a legmesszebbmenő szociális érzéstől áthatott bírói gyakorlat, amely csaknem minden alkalommal, még amidőn a munkaadót mulasztás nem is terhelte, kimondotta a munkaadó felelősségét a balesetet szenvedettel szemben, úgy, hogy maga az ipar képtelen helyzet előtt állott, existenciájában lett volna veszélyeztetve ezen gyakorlat továbbfolytatásával, úgy, hogy magának az iparnak égető kérdésévé vált a balesetbiztosítás törvényes rendezése.

Így következett be a harmadik korszak, a betegsegélyezés reformja és a balesetbiztosítás törvényes behozatala: az 1907. évi XIX. t.-c., a mai törvény. Ezzel veszi kezdetét a harmadik korszak, amelyvel behatóbban kívánok foglalkozni. Ismét az a nagy elvi kérdés volt eldöntendő, hogy fenntartassék-e a kényszerbiztosítás? Mert az 1891. évi XIV. t.-c.-kel csak időlegesen ült el a harc, de nem dőlt el végleg az a nagy kérdés, vajjon az önkéntes biztosítás, vagy a kényszerbiztosítás, az angol rendszerű szavatossági biztosítás, vagy a német rendszerű biztosító társulati, illetőleg biztosítási szervezeti rendszer fogadtassék-e el?

Aki látni akart a külföldön, aki a kérdéssel nem akart más célokat is egybekapcsolni és nem ezen szemüvegen át nézte az ügyet, aki magát az intézményt minden mellétekintettől függetlenül tette tanulmány tárgyává, az előtt nem lehetett kétséges az út, amelyet ezen a téren követnünk kell, amely út nem lehetett más, mint a kényszerbiztosítás. Nemcsak azoknál az okoknál fogva, amelyeket voltam már bátor röviden jelezni, de azért is, mert az önkéntes biztosítás szinte teljes csődöt mondott nálunk, a külföld példája pedig azt mutatta, hogy mindenütt, ahol a munkásbiztosítással újabban foglalkoznak, kizárólag a kényszerbiztosítás elvét alkalmazták. A betegség elleni biztosításra Németország, Ausztria, Norvégia, Luxemburg

és kizárólag a bányászokra Franciaország, a baleset ellen ismét Németország, Ausztria, Olaszország, Norvégia, Hollandia, Luxemburg és Finnország és csak a tengerészetre Franciaország és Dánia, mind kivétel nélkül a kényszerbiztosítás elvét fogadták el önálló biztosítási szervezetekkel. Az önkéntes biztosítás tekintetében pedig azon szomorú tapasztalat előtt állott az ország, hogy 1897-től 1900-ig 569.112 biztosított munkás mellett, t. i. kötelezően biztosított munkás mellett mindössze 26.863 önkéntes biztosított volt és ezeknek a száma is, amely legmagasabb volt 1897-ben, 29.484, leszállt 1900-ig 23.817-re, vagyis ezen 4 év alatt 19'22⁰/₁₀₀-kal csökkent. Hogy lehet ilyen körülmények között akkor még vita tárgyává tenni azt a kérdést, vajjon az önkéntes biztosítás elvét továbbra fenntartsuk?! Természetes tehát, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. megalkotói a kényszerbiztosítás elvét fogadták el, erre az alapra helyezkedett a törvényhozás is, behozta szélesebb alapon a betegsegélyezést és behozta törvényes alapon a balesetbiztosítást. Arra nézve pedig, hogy mily helyes nyomon jártunk akkor, ismét a külföld példájára hivatkozom, nevezetesen, hogy *azóta* Hollandia behozta a kötelező betegsegélyezést ugyanazon alapon, Ausztria és Németország új törvényekkel terjesztették ki a biztosítást, Németország oly mértékben, amely egyenesen szédítő a mi szempontunkból nézve. Ausztriában még nem vált ugyan törvényerőre e széles alapú törvényjavaslat, de az országgyűlés már arra az álláspontra helyezkedett; Olaszország kiterjeszti a kötelező balesetbiztosítást még a mezei és erdei üzemekre is, sőt a kis Szerbia is behozza a kötelező baleset- és betegbiztosítást és — horribile dictu — Anglia, amelynek ellentétes példájára oly szívesen hivatkoznak nálunk némely körök, két évvel ezelőtt megteremti előbb a kötelező aggkori biztosítást, amivel körülbelül évi 350 millió K. terhet visel, mint állam és nyomban utána 1911-ben behozza a kötelező betegsegélyezést ismét körülbelül 120—130 millió K. állami teherrel.

Ezen tapasztalatok után, azt hiszem, hogy senki előtt sem lehet kétes, miszerint az az út, amelyet választottunk, ebben az esetben helyes volt. Lehetnek köztünk eltérések szervezeti kérdésekben, a törvényes rendelkezések helytelen értelmezése tekintetében, de merem kimondani azt a meggyőződésemet, hogy a kényszerbiztosítás volt az egyedüli helyes megoldás, amelytől eltérni a mi viszonyaink között, munkásosztályunk, de egyúttal ipari érdekeink elleni bűn volna.

Nem fogok foglalkozni itt senki a biztosítás rendszerének kérdésével, sem a törvény előnyeivel, vagy hátrányaival, sem a törvénynek kétségtelen hiányaival, vagy hézagaival, hisz emberi alkotás ez is, lehetnek, sőt vannak hibái, hiányai, bár nem ez a legnagyobb baja a törvénynek, hanem, amire rá fogok térni röviden, a legnagyobb baj a végrehajtásban van, hogy a törvény még ma sincs végrehajtva.

Nem fogok tehát foglalkozni azon szempontok taglalásával, amelyek a munkásbiztosítás nagy elvi kérdéseinél felmerülhetnek, annak idején és helyén szívesen veszem föl a vitát mindenkivel, de ez a hely és alkalom nem lenne erre megfelelő.

Csak néhány markáns szempontot kívánok felemlíteni ezen törvény jellemzésére, különösen a külfölddel való vonatkozásban.

És itt kiemelem azt, hogy a betegsegélyezési kötelezettség kiterjesztése a gyakorlatban azt jelenti, hogy míg 1906-ban 733.716 volt a biztosítottak száma, addig 1911-ben ez már az 1,154.000-et is meghaladta, tehát a kiterjesztés több, mint 400.000 magyar munkáscsalád sorsának javítását jelenti.

Behozta a törvény kötelezőleg a balesetbiztosítást, amely 1911-ben már 850.677 munkásnak baleset esetére való biztosítását jelenti. És hogy szociális vonatkozásban a mi törvényünk mily liberális, mily messze megy el a maga szociális felfogásában, legyen szabad utalnom arra, hogy a

munkásosztálynak bevonásával az intézmény igazgatásában baleseti, mint betegégyezési tagozatában a mi törvényünk meg Európában a legmesszebb, sehol Európaszerte a munkásosztálynak az a súlya a biztosítási szervezetben nincs, mint nálunk, t. i. paritásos alapon a munkaadókkal; hogy a teherviselésben, a betegégyezésben mi vagyunk a legelső, akik a munkásosztálynak a paritásos teherviselését biztosítottuk az 50%-os hozzájárulással és hogy a magyar törvény a legelső, amely a családtagok kötelező gyógyítását és ingyenes gyógyszerrel való ellátását biztosítja, amit az orvosi körök annak idején nem szívesen láttak, talán ma sem, és hogy a magyar törvény az egyedüli, amely a bujakórban és iszákosságban szenvedőknek is táppénzsegélyt nyújt.

Ime, ez a törvény liberális felfogása, amely érvényesült a magyar törvényhozásban, ami eddig az egész európai munkásbiztosításban ezekben a vonatkozásokban egyedülálló.

Ha kutatom azt, — és itt bocsánatot kérek, hogy sok számmal vagyok kénytelen dolgozni, de azt tartom, hogy sokkal okosabb számokkal bizonyítani, mint frázisokat hangoztatni, mert ez bizonyító erővel bír, míg az csak hangzatosabb; de aki komolyan dolgozik, az kerüli a hangzatoságot; — hogy mit jelent a betegégyezés kiterjesztése, úgy mindenekelőtt ismételnem kell azt, amit az imént már jeleztem, t. i. hogy jelenti körülbelül 400.000-nél több munkáscsaládnak a bevonását a munkásbiztosításba, viszont hogy mit jelent ez közegészségügyi szempontból, azt talán felesleges itt bővebben magyarázni, hisz nem ismeretlen az a nagy szegénység Magyarországon az orvosokkal való ellátást illetően, hogy 100.000 lakosra mindössze 29 orvos esik és ezzel szemben a munkásbiztosító pénztárakban 100.000 biztosítottra 246 orvos.

Hogy mit jelent a betegégyezés kiterjesztése szociális szempontból? Jelenti azt, hogy 12.000.000 koronát meghaladó összeg az, amennyivel évenként táppénzben többet fizetnek a mai pénztárak, mint a régi törvény alapján, összesen, mint méltóztatnak tudni, kb. 24.000.000 korona az, amit kifizetnek, és hogy amíg 1906-ban 447.000 családtag részesült ingyen orvosi kezelésben és gyógyászati ellátásban, addig 1911-ben már 909.499 családtag kezeltetett és 12.036 családtag kórházi ápolásban részesült, olyan családtagok, akiknek túlnyomó része, ha a pénztárban nem részesül orvosi kezelésben, orvoslást a legritkább esetben vesz igénybe.

Itt a nagy tévedés abban, hogy a családtagokra való kiterjesztés az orvosi kar érdekébe ütközik. Ellenkezőleg itt vontuk be az orvosi kart a legmagasztosabb hivatásába és itt szolgáltattuk az orvosi karnak a magyar munkásosztálynak azt a tömegét, amely különben minden orvosi kezelést túlnyomó mértékben nélkülöz.

Hogy mit jelent a családtagokra való kiterjesztés közegészségügyi szempontból, arra nézve utalok az öt éven aluli élve szülöttek elhalálózásának szomorú arányára, amelyben Magyarország — sajnos — Európaszerte vezet. Míg Ausztriában 1910-ben 19'8‰ volt az elhalálózás, addig nálunk 1896-ban még 36'1‰ és 1911-ben leszáll 30'9‰-ra, és hogy ebben tényleg van jelentősége a magyar munkásbiztosításnak is, leszek bátor később egy hivatalos nyilatkozatra utalni, amelyre a kormány, nem az a kormány, amely a törvényt megalkotta, a későbbi kormány hivatkozik, hogy igenis a munkásbiztosításnak a közegészségügyi viszonyok javulására lényeges befolyása van. De itt van a tüdőgümőkórosoknak borzasztó száma, amely még 1911-ben a biztosítás mellett is 76.930 halottat mutat ki és ezeknek 56'5‰-a nem részesült semmiféle orvosi kezelésben. És míg nálunk 1911-ben 10.000 lakosra Budapesten 37'6‰ tüdővész esik, addig Bécsben 28'8, Berlinben 18'5, Rómában 17, Londonban meg éppen csak 14'4‰ tüdővész esik. Adatok, amelyek gondolkodóba kell, hogy ejtsenek mindenkit, aki szociológiával foglalkozik; ezen csak radikális intézkedésekkel lehet

segíteni, sokkal radikálisabbakkal, mint amit a magyar munkásbiztosítás eddig produkálni tud.

Hogy mit jelent a közegészségügyre a biztosítás kiterjesztése, arra nézve egy további érdekes adat: 1911-ben 1,459.739 keresetképes beteg munkást látott el a magyar munkásbiztosítás, az említett 909.499 családtagon kívül és 54.000-et meghaladó munkásnak, illetve családtagnak biztosított kórházi ápolást, oly kórházi ápolást, amelyhez a törvény által követelt kórházi ápoláson kívül ez a társadalmi osztály sohasem jutott volna, és hogy végül mit jelent a balesetbiztosítás, amelynél nem közegészségügyi, hanem szociális szempontok a döntők és amely szociális szempontból bir jelentőséggel, erre nézve utalok arra, hogy 1911. év végén 6.658 járadékosa volt már a magyar munkásbiztosításnak, akik egy évben több, mint 1,200.000 korona járadékot élveztek. Ha pedig számítom az 1908—1911-ig terjedő rövid időt, akkor a magyar munkásbiztosítás 3^{1/2} millió koronát meghaladó összeget fizetett ki baleseti kártalanítások címén, ami átlag egy járadékosnál 197 koronát tesz. Azt hiszem, hogy felesleges minden kommentárt hozzáfűzni ehhez, oly kártalanításokról van itt szó, amelyek e törvény nélkül a nyomorgó, a szegényalapokra utalt lakosságot szaporította volna, így pedig a társadalomnak módot adott, igaz, hogy kényszerítőleg, hogy a maga kötelességét a munkásosztály iránt baleset esetén teljesíthesse.

Ezekben röviden vázolván a törvénynek közvetlen jelentőségét, reátérnék röviden a törvény teljesítményeire, illetőleg a törvény közvetlen hatásaira. Mielőtt azonban ezt megtenném, szükségesnek tartom, hogy általános tájékoztatásul bemutassak Önöknek néhány adatot — összehasonlítólá Ausztriával és Németországgal — a magyar munkásbiztosítás egész képéről és egyúttal reflektáljak arra a mindúntalan felhangzó panaszra, hogy a magyar munkásbiztosítás elviselhetetlen terheket ró a magyar közgazdaságra, hogy szinte roskadozik már a közgazdasági élet ezen terhek alatt és hogy ezen a téren talán már az elvárhatóknak maximumát is elértük volt.

Adataim általában 1911-re vonatkoznak, csak Ausztriát illetőleg 1910-re. Magyarországon a népességnek mindössze 6^{0/0}-a volt betegség eseteire biztosítva, Ausztriában már 1910-ben 12^{0/0}-a és Németországban 20^{0/0}-a; baleset ellen nálunk mindössze 4^{0/0}-a a lakoságnak, Ausztriában 13^{0/0}, Németországban 37^{0/0}. Ehhez hozzájön Németországban a rokkantság elleni biztosítás, amely külön 24^{0/0}-át teszi a lakoságnak. Szédítő számok, ha a biztosítottak számát tekintjük, Németországban 13,619.048 betegség ellen, 24,627.000 baleset ellen és 15,878.000-et meghaladottak rokkantság ellen; szinte nem meri elhinni magyar ember, hogy ilyesmi lehetséges legyen valahol, amikor nálunk a legmagasabb túlzásokba esnek már a mostani állapotok felett. És hogyan állunk már most a biztosítási terhek tekintetében Magyarországon és odakünn? Magyarországon a munkaadók fizettek 1911-ben az összes biztosítás költségére 27,533.000 koronát, Ausztriában 75,849.000 koronát és Németországban 521.000.000 koronát, a munkások fizettek Magyarországon 20,020.487 koronát, Ausztriában 59,600.000 koronát, Németországban 464,164.000 koronát, míg az állam, mint ilyen, nálunk 1911-ben 600.000 koronát, Ausztriában még semmit, de Németországban 62,874.000 koronát fordított munkásbiztosítási célokra.

Ezek az általános számok természetesen nem bizonyítanak semmit, mert hiszen ugyanilyen hasonlatba kellene venni a magyar ipari életet az osztrákkal és a némettel, azt az óriási fölényét a német iparnak s visszafelé menve az osztráknak a magyar iparral szemben; de a népesség egy-egy fejére, vagy még inkább egy-egy biztosítottra eső költsége már tiszta képet nyújt. És itt azt látjuk, hogy a népesség egy-egy fejére Magyarországon 2 K 61 f., Ausztriában 4 K 74 f., Németországban 16 K 01 fillér

esik; egy-egy biztosítottra pedig esik — Németországban a rokkantbiztosítást egészen mellőzve, mert hiszen ezzel nem lehet összehasonlítani a mi viszonyainkat, ily biztosítás nálunk még nincs, — Magyarországon 36 K 90 f., Ausztriában 37 K 56 f. és Németországban 43 K 08 f. Ámde itt a minket terhelő 36 K 90 fillérről figyelembe veendő, hogy ebből 26 K 30 fillér a betegsegélyezésre esik, aminek a felét a munkás fedezi, tehát nem az egész terheli a munkaadót, hanem fele a közvetlenül érdekelt munkásosztályt, vagyis a munkaadót tehát csakis a 13 K 15 fillér betegsegélyezési járulék. Ezért van az az óriási láрма, amelyet hallaniok kell nap-nap után azoknak, akiknek valamely részük volt a mostani munkásbiztosítási törvény megalkotásában. Hogy ennek a lármanak a jogosulatlanságát még inkább dokumentálhassam, megkísérlem kimutatni, hogy mi esik ebből a teherből tulajdonképpen a termelésre, mert hiszen tudvalevő, hogy a termelés költségeit túlságosan megterhelni ugyanannyi, mint a hazai termelésnek a versenyképességét korlátozni; megkísérlem kimutatni, ha vajjon tényleg megterheli-e úgy ez a munkásbiztosítási költség a gyár-ipart, amint állítatják?

1906-ban készítettünk újabb gyáripari termelési statisztikát, — az első 1901-ben jelent meg. Célunk az volt, hogy a gyáriparnak termelésével, illetve a termelésnek fejlődésével tisztában legyünk. Ez a statisztika igen érdekes adatokat nyújt. Kitűnik ebből, — ez hivatalos adat, amelyet a kereskedelemügyi minisztérium közegei a helyszínen minden gyárban személyesen vettek fel, — hogy a hazai gyáriparban egy-egy munkásnak évi termelési értéke, tehát annak a termelésnek, amit az ő munkájával a munkaadónak biztosít, átlagban 6.591 K, az összes iparágak átlagát értem alatta, mert hisz az egyes iparágak szerint eltérők az eredmények; így pl. a kőfejtő iparban mindössze 1.622 K-át tesz ki ennek a termelésnek értéke, ellenben a malomiparban már 16.373 K-át. Ez összefügg az anyagi értékével. Ha már most erre a termelési értékre számítom át a munkásbiztosításnak a betegsegélyezésnél 26·30 K, a balesetnél 10·57 K, összesen tehát 36·90 K terhét, akkor azt hiszem, hogy legjobb bizonyítékát szolgáltatatom annak, hogy minimális megterhelésről van szó, amely amellet nem hagyható figyelmen kívül, hogy egyrészt oly teherről van szó, amely a versenyállamokban nagyobb, másrészt, hogy ez áthárítatik a fogyasztásra, de nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a betegsegélyezési tehernek csak fele, vagyis csak 13 K 15 fillér terheli a munkaadót. Igaz, hogy a kisipar tekintetében a betegsegélyezési járulék terhesebb, mert a kisiparban egy-egy munkás termelése átlagban évi 1000—1500 koronát meg nem halad, ott is azonban ez a teher minimális és nem éri el még hányadát sem azon összegeknek, amelyeket a kisipari osztály túlnyomó része oly más címeken költ, amelyek semmi összefüggésben magával az iparral nincsenek.

Ez a teher tehát nem lehet oka annak, hogy kisiparunk hanyatlak, ez nem befolyásolhatja tehát a magyar kisipar sorsát, amint azt szívesen hangoztatják a munkásbiztosítás ellenségei.

Ha ezekben kitértem a munkásbiztosításnak talán lehangosabb részére, legyen szabad már most rátérnem a munkásbiztosítás szoros értelemben vett teljesítményeire. Itt is azonban csak rövid vázlatos képét nyújthatom az egésznek, mert az idő sokkal rövidebb, semhogy ebbe az anyagba jobban belemélyedhetnék, és azért csak a legfontosabb adatokra szorítkozom, ismét hangsúlyozva, hogy a munkásbiztosításnak csak betegsegélyezési részére szorítkozom adataimmal.

Kezdem azzal a kérdéssel, hogy minő befolyással bírt a magyar munkásbiztosítás a magyar orvosi kar helyzetére, minő kihatással volt a magyar orvosi karra és vajjon számbavehető tényezője-e az orvos társadalmi, gazdasági, vagy anyagi érdekeinek? Erre nézve az adatok a követ-

kezőt eredményezik: Magyarországon 1911-ben 5.346 gyakorló orvos volt, ezek közül a munkásbiztosítás szolgálatának csak betegsegélyezési részében 3.587 orvos állott. Ez a szám, azt hiszem, egymaga eleget mond. Ez az intézmény tehát a magyar orvosi karnak $\frac{2}{3}$ -át veszi igénybe a maga szolgáltatmányai számára. Orvosi fizetésekre az elmúlt évben a hazai munkásbiztosítás betegsegélyezési része 5,702.592 K-át fordított, ami a magyarországi pénztáraknál a járulékjövedelemnek $18\frac{7}{10}\%$ -a, az összjövedelemnek, mert hisz nemcsak a járulékjövedelem veendő figyelembe, hanem kamatok, egyéb bevételek stb. is, $18\frac{3}{10}\%$ -a, egy-egy biztosítottra pedig 4 K 86 fillér esett. Szembeállítva ezeket az adatokat az osztrák és német adatokkal, azt látjuk, hogy Ausztriában 1910-ben 13,753.515 K, Németországban 98,829.984 K fizettetett az orvosoknak, ami Ausztriában a járulékjövedelemnek $17\frac{17}{10}\%$ -át, Németországban $21\frac{6}{10}\%$ -át, az összjövedelemnek Ausztriában $15\frac{96}{10}\%$ -át, Németországban $20\frac{3}{10}\%$ -át teszi; egy tagra pedig esik Ausztriában 3.97 K, Németországban pedig 7.26 K. Megengedem, hogy a családtagok kötelező gyógyítása is figyelembe veendő nálunk. Ámde ebben a különbség csak az, hogy míg mi kötelezőleg látjuk el a családtagokat, a német pénztárak fakultatíve látják el. Sajnos, hogy nem áll elég idő arra rendelkezésre, hogy kimutassam pl. a budapesti kerületi pénztár adatait összehasonlítva a német és osztrák nagyobb pénztárak adataival, amelyből meggyőződhetnénk arról, hogy e részben is téves nézetek vannak forgalomban. Ezeket az adatokat különben igen behatóan fejtegette és fejtette ki a Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének egyik ülésén, ahol a mostani törvényünk esetleges revíziójának kérdését tárgyaljuk. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatója, Kis Adolf úr, akinek köszönettel tartozom azért is, hogy adataim összegyűjtésében segítségemre volt. Ez a munkát megérdemli a komoly figyelembevétel. Ennél a kérdésnél különben figyelembe veendő az is, hogy mi sokkal nagyobb összegeket fordítunk a magyar munkásbiztosításban orvosi díjazásra, úgy az egy-egy tagra esőleg, mint az összjövedelemhez és járulékjövedelemhez viszonyítva, mint Ausztria, t. i. az összjövedelemnél $18\frac{3}{10}\%$ áll szemben $15\frac{96}{10}\%$ -kal, a járulékjövedelemnél $18\frac{7}{10}\%$ áll szemben $17\frac{17}{10}\%$ -kal és egy-egy tagra esőleg 4 K 96 fillér áll szemben 3 K 97 fillérrel, ezt figyelembe véve pedig mindent lehet állítani, csak azt nem, hogy a magyar munkásbiztosítás mostohán bánik el az orvosi karral. Nyújthatna többet is, ha pénzügyi helyzete engedné, ez vita tárgyát sem képezheti, de az kétségtelen, hogy a viszonyaihoz képest becsületesen teljesíti a magyar munkásbiztosítás az orvosi karral szemben is a maga kötelelességeit.

Ezen kis kitérés után folytatom a törvényünk segélyezési teljesítményeinek taglalását.

Magyarországon 1,120.992, Ausztriában 3,467.329, Németországban 13,619.048 taglétszám mellett az összes segélyezési kiadásokra Magyarországon 23,000.000, Ausztriában 68,000.000, Németországban 422,000.000 K esik; vagyis Magyarországon egy tagra esik 21.58 K, Ausztriában 19.74 K, Németországban 30.98 K; ez az összjövedelemhez viszonyítva tesz Magyarországon $79\frac{8}{10}\%$ -ot, Ausztriában $79\frac{4}{10}\%$ -ot, Németországban $86\frac{7}{10}\%$ -ot, a járulékjövedelemhez viszonyítva pedig Magyarországon $81\frac{7}{10}\%$ -ot, Ausztriában $85\frac{5}{10}\%$ -ot és Németországban 92% -ot, vagyis azt látjuk, hogy a járulékjövedelemhez viszonyítva itt 4% -kal kisebb ugyan Magyarországon a segélyezési kiadás, egyébként azonban ismét sokkal magasabb a mi általunk nyújtott segélyezés önmagában, mint amit Ausztria nyújt, egy-egy biztosítottra sokkal több esik, amiben már tényleg kifejezésre jut a családtagoknak nyújtott kötelező segélyezés.

Ezt az összehasonlítást folytatva a gyógyászati ellátást illetően, azt látjuk, hogy Magyarország 1911-ben erre a célra 6,148.553 koronát fordított, Ausztria 8,758.000 koronát, Németország 62,742.000 koronát, ebből

egy-egy tagra esik Magyarországon 3'55 K, Ausztriában 2'53 K, Németországban 4'60 K, az összjövedelemhez arányítva nálunk 13'3⁰/₀, Ausztriában 10'16⁰/₀, Németországban 12'9⁰/₀, a járulékjövedelemhez arányítva pedig nálunk 13'6⁰/₀, Ausztriában ismét csak 10'93⁰/₀ és Németországban 13'8⁰/₀, vagyis ismét látjuk, hogy Magyarország a teljesítmények tekintetében a gyógyászati eszközök és gyógyszereknél is vezet, kivéve Németországot, amely az összjövedelemhez képest kedvezőbb eredményt mutat fel, de ami a ma már többszáz millióra menő kamatjövedelemnek tudandó be, mint amely Németország pénztárának jövedelmét a járulékjövedelmen felül szaporítja, míg nálunk, sajnos, a mi pénztáraink vagyona — az adósság.

Ha ugyanezt az összeállítást folytatjuk a táppénz és a gyermekágyi segélyt illetően, akkor Magyarországon 11,004.210 K fordítatik e célra, Ausztriában 38,698.000 K, Németországban 190,000.000 K, egy-egy tagra esik nálunk 9'81 K, Ausztriában 11'16 K, Németországban 13'90 K, az összjövedelemhez viszonyítva nálunk 36'9⁰/₀, Ausztriában 44'9⁰/₀, Németországban 38'8⁰/₀, a járulékbévételekhez viszonyítva pedig nálunk 37'6⁰/₀, Ausztriában 48'31⁰/₀, Németországban 41'4⁰/₀.

Táppénz és gyermekágyi segély tekintetében a legrosszabbul mi állunk, mert nálunk az adminisztráció sokkal drágább, mint amott. Megemészti azokat az összegeket, amelyeket erre a célra kellene fordítani. Erre még visszatérek.

A kórházi ápolás és a lábadozók gondozása tekintetében a helyzet már ismét kissé a mi javunkra billenti a mérleg serpenyőjét, ennek azonban — merem állítani — nem a többteljesítmény nyújtása, mint inkább a kórházi ápolás drágább volta lesz az oka, mert Magyarországon sokkal drágább a napi ellátási költség, mint Ausztriában. Ebben a tekintetben mi adunk 2,885.971 koronát, Ausztria 5,622.000 koronát, Németország 61,000.000 koronát, egy-egy tagra esik nálunk 2 K 58 fillér, Ausztriában 1 K 62 fillér, Németországban 4 K 50 fillér, összjövedelem tekintetében nálunk 9'6⁰/₀, Ausztriában 6'52⁰/₀, Németországban 12'5⁰/₀, a járulékjövedelem tekintetében nálunk 9'8⁰/₀, Ausztriában 7'01⁰/₀, Németországban 13'3⁰/₀. Megjegyzendő azonban, hogy nálunk, a mi biztosításunkat az teszi túldrágává, hogy nálunk a betegsegélyezési biztosításnak a rokkantsági biztosítás terheit is viselni kell túlnyomó részben, nem lévén nálunk erről gondoskodás. Németországban ellenben átveszi a rokkantbiztosítás a maga feladatát ott, ahol az odaesik.

A segélyezési kiadásokkal kapcsolatos a temetkezési segély, amelyet csak szociális kihatása miatt említek fel, amely a szegény munkáscsaládnak élete legsúlyosabb pillanatában nyújt támogatást. Nálunk ez 506.366 K, Ausztriában 1,600.000 K, Németországban 10,000.000 K volt, egy-egy tagra esik nálunk 45 fillér, Ausztriában 46 fillér és Németországban 74 fillér, vagyis ott sokkal humánusabbak a törvény alapján, mint mi vagyunk.

Ha ehhez a kerekén 23,000.000 koronát kitevő segélyezési kiadáshoz hozzászámítom a balesetet szenvedetteknek nyújtott 1,200.000 koronát, akkor előttünk áll a kerekén 25,000.000 korona segély, amit a magyar munkásbiztosítási törvény a társadalom leginkább segélyre utalt osztályának nyújt a munkásbiztosítás révén, biztosítja nem kegyadományként, nem — hogy úgy fejezzem ki magam — állami gráciából, hanem abból a jól felfogott kötelességérzetből, kötelességteljesítésből, amely az államnak kötelessége a munkásosztállyal szemben.

Ezzel az általános képpel befejezhetném a magyar munkásbiztosítás általános hatását közegészségügyi és szociális szempontból. Mégis utalnék még néhány érdekes részletre. Nem azért, mintha Magyarország nyújtana ezekben sokat, szó sincs róla, hanem azért, hogy bemutassam, hogy mire képes a munkásbiztosítás ott, ahol kellő színvonalon van, ahol az állam és a társadalom a maga egész erejével és szeretetével szolgálja a mun-

kásbiztosítást; minő óriási hatása lehet ott szociális és közegészségügyi szempontból: értem ezalatt Németországot. Nálunk mindössze a már említett 5 éven aluli elhaltak számának javulása az, amely a munkásbiztosítás eddigi kihatását közegészségügyi állapotaink javítására pozitív adattal bizonyítja, amint voltam bátor említeni, hogy 35·1⁰/₀-ról leszállott 30·9⁰/₀-ra. Már ott utaltam egy kormánynyilatkozatra, mint amely állításomat igazolja, itt idézhetem már, nevezetesen az 1910. évi kormányjelentést, amely hangsúlyozza azt, hogy a munkásbiztosítás tényleg a hazai közegészségügyre befolyással van, azt mondván, hogy: »Nem lehet tagadni, hogy a betegpénztár-intézmény igen szépen beválik mindenfelé, amennyiben a népnek az egészség gondozása iránt táplált közönyét leküzdi és a legszegényebb részére is lehetővé teszi az orvosi kezelés igénybevételét.«

Sovány anyag, amit a magyar munkásbiztosításnak eddigi tényleges kihatásából a hazai közegészségügyünkre mint pozitív tényít így felemlíthetek. De annál gazdagabbak a németországi adatok. Elsősorban az átlagos életkor tetemes meghosszabbítása az, ami Németországban konstatálandó. Egy hivatalos kormánynyilatkozat azt mondja: »1870-től 1900-ig a valószínű élettartam a férfiaknál 38·1-ről 48·85 évre, nőknél 42·5 évről 54·9 évre emelkedett; az általános halandóság tetemesen csökkent és a tüdővészhalandóság csaknem felére szállott alá, úgy, hogy remélhető, miszerint belátható időben teljesen uraivá lehetünk ennek a ragályos népvésznek: oly remény, amelynek teljesevé munkásbiztosításunk hatalmas szervezete nélkül alig lenne táplálható.«

Pozitív adat továbbá, amit a német birodalmi kormány, úgyszintén a porosz királyi kormány közrebocsát, hogy 15.000-nél több lakosú városokban 10.000 lakos közül meghalt tüdővészben 1876-ban 36 és 1910-ben csak 17 egyén, a porosz adatok szerint 1876-ban 31, 1912-ben csak 14 egyén. A legérdekesebb benne, ami legmegkapóbb, hogy míg 1912-ben 28.774 egyénnel kevesebb halt meg tüdővészben, mint 1886-ban, addig ugyanezen idő alatt a lakosság száma 12·5 millióval gyarapodott. Oly adat ez, amely, azt hiszem, hogy önmaga beszél, felesleges ehhez kommentárt fűzni. Mit tettek már most ebben a tekintetben a német pénztárok? 1897-ben 3.334 tüdővészt kezeltek a német pénztárok 253.000 ápolási nappal, 1910-ben pedig 45.609 tüdővészt 3.400.000 ápolási nappal. És míg 1895-ben egyetlen tüdővész elleni gyógyintézete volt Németországnak, addig 1905-ben 75 szanatórium és kórház volt kizárólagosan tüdővészesek számára, 7.634 ágygyal, 8.000.000 M. évi fenntartási költséggel. De ezzel még korántsem merítettük ki a német munkásbiztosítás közvetlen szociális és közegészségügyi kihatását. A legnagyobbat e részben maga a német rokkantbiztosítás nyújtja, amelynek a betegsegélyezésen túli időben a tüdővész elleni küzdelme olyan, hogy ha ezt a mi állapotainkkal összehasonlítjuk, akkor minden nemzeti önértékünk mellett is a szégyenérzet fog el csak annak az egy adatnak felemlítésénél, hogy a német rokkantbiztosítási intézetek 1909-ben 16.300.000 M.-át adtak kizárólag tüdőgümőkórban szenvedők gyógyítására, 42.940 beteg állott kezelés alatt, illetőleg szanatóriumban, amikor az egész magyar állam, ez a nagy, hatalmas magyar állam összes közegészségügyére, kórházakkal, szanatóriumokkal, elmeegógyintézetekkel együtt összesen 16,800 000 koronát fordít. A német rokkantbiztosítás egyedül 42.000 tüdőgümős betegére többet fordított, mint az egész magyar állam 19,000.000 lakosára! Az a mindössze 650.000 korona, amelyet a magyar állam a tüdővész elleni összes állami intézkedésekre 1913-ban fordít, míg egyrésztől szégyenfoltunk általában, addig oly tény, amely a magyar munkásbiztosítást a magasba emeli, mint intézményt, mely az állam súlyos mulasztását pótolja. Ez a 650.000 korona egyúttal azt is bizonyítja, hogy mily nyomorúságosan tengődik ez az ország, mikor egy szörnyű pusztító betegség ellen az orvoslás minimálisabb eszközeit sem tudja igénybevenni.

De ha már Németország hatalmas példájánál tartok, úgy nem melőzhetem annak felemlítését sem, hogy mily hatással bír a német rokkantbiztosítás egyrészt közegészségügyi, másrészt szociális tekintetben Németország közéletére. Csak néhány megkapó adatot erre nézve. 1912. év végén a német rokkantsági biztosítás 1.660,000.000 M. vagyonából 1.191,000.000 márkát közcélokra adott kölcsönbe. Itt van a jelentősége annak a tőkegyűjtésnek, amit a munkásbiztosító pénztárak rendezett pénzügyi viszonyok mellett a nemzet javára eszközölhetnek, amidőn forrásává válhatnak a nemzeti jólétnek, a szociális fejlődésnek. Maguk a német rokkantbiztosító pénztárak saját kórházakra és szanatóriumokra 56,000.000 M.-át fordítottak, munkáslakásokra, városoknak és egyéb közületeknek 418,000.000 M. kölcsönt adtak, kórházakra, szanatóriumokra, népfürdőkre és egyéb munkásjóléti intézményekre 517,000.000 M. kölcsönt adtak, iskolákra és nevelési intézetekre 86,000.000 M.-át, sőt volt pénzüik a mezőgazdasági lakosság hiteligényeinek kielégítésére is 114,000.000 M. kölcsönrel.

Ime, ez egy szociális érzéktől áthatott törvényhozás és intézmény! Ez mutatja azt, hogy mire képes a munkásbiztosítás akkor, ha szeretettel és igazi odadással kezelik.

Ha ezekben vázoltam volna a munkásbiztosításnak helyzetét Magyarországon, és összehasonlítottam volna ezekben a vonatkozásokban Ausztria és Németország adataival, úgy talán, mivel fényoldalait is kiemeltem annyira-amennyire, nem tehetem, anélkül, hogy a tárgyilagosság rovására ne lenne, hogy elhallgassam itt azokat az árnyoldalakat is, amelyek a mi munkásbiztosításunkat talán elhomályosítják.

Az előbb már utaltam rá, hogy magának a törvénynek is vannak hibái, magam is megállapítok ilyeneket, amelyek javításra, kiegészítésre szorulnak — és ezzel, mint ezen a törvény megalkotásának egyik felelős részese, talán leginkább bizonyítom elfogulatlanságomat, — de nem hangsúlyozhatom eléggé, hogy a legnagyobb hiba mégsem magában a törvényben van, hanem abban, hogy egyrészt nincs végrehajtva, másrészt ahogyan végrehajtva van. Ha ezt leszégeztem, akkor le kell szegezmem azt a másik szomorú tényt is, amelyet már szintén érintettem, t. i. hogy a mi munkásbiztosításunk adminisztrációja túldrága. A mi munkásbiztosításunk kezelési költségei emésztenek fel túlságos összegeket, természetesen rovására ama szociális tendenciáknak, amely a munkásbiztosításnak életet adott. Az adatok, amiket erre nézve összeállítottam, azt mutatják, hogy 1911-ben nálunk egy-egy tagra 4 K 81 fillér kezelési költség esik, Ausztriában 2 K 17 fillér és Németországban 1 K 92 fillér, az összjövedelemhez viszonyítva 15'3⁰/₀ nálunk, 8'72⁰/₀ Ausztriában, 5'4⁰/₀ Németországban. A járulékjövedelemen fölül, vagyis az összjövedelem nálunk megengedem, hogy kedvezőtlenebb, mint Ausztriában és Németországban, mert mint említettem ott oly alapok is vannak, amelyek nálunk nincsenek, s így szintén számításba jönnek. A járulékjövedelemhez arányítva a kezelési költség nálunk 15'6⁰/₀, Ausztriában 9'38⁰/₀ és Németországban csak 5'7⁰/₀.

Ez ijesztő adat, ami azt mutatja, hogy valahol tényleg nagy baj van, akár a törvényben, akkor azt kell reformálni, akár a végrehajtásban és akkor annak kell a végére járni. Lehet, hogy mind a kettőben, annál rosszabb. Hogy ne hallgassuk el a mi biztosítási költségeink javára eső momentumot sem, ki kell emelnem, hogy míg a német és osztrák pénztárak csak betegsegélyezési szolgálatot végeznek ezért a költségért, addig a mi pénztáraink a baleseti szolgálatot is ellátják. De még így is igen magas a tétel és erre nézve bátorodom hivatkozni arra, hogy akkor, amikor mi a törvényjavaslatot készítettük és erésben is tanulmányoztuk az európai viszonyokat, arra a tapasztalatra jutottunk és egyik magyarázata az országos szervezésnek ebben is van, habár nem ez volt a döntő, ez csak mellékkörülmény volt, hogy Németországban átlag 1'2 M. esett egy

biztosítottokra azon óriási széttagoltság mellett, külön-külön adminisztráció mellett; ha tehát mi egységesítjük, csökkentjük a pénztárak számát, természetesen redukálódni fognak a kezelési költségek is. Akkoriban a számításaink 1 koronát eredményeztek fejenként egy-egy biztosítottra. Azonban a biztosítás kezelési költsége, sajnos, ma már majdnem 5 korona lett! A másik oka, amiért pénztáraink anyagi helyzete nem olyan kedvező, mint amilyennek kellene lenniök és aminőnek okát kutatni kell, ha a munkásbiztosítással komolyan akarunk foglalkozni, hogy a taglétszám emelkedése és a kiadások emelkedése közt feltűnő aránytalanság van. 1907-ről 1908-ra a tagok száma mindössze 4·8⁰/₀-kal emelkedett, de a kiadások 24·32⁰/₀-kal, 1909-ről 1910-re a taglétszám 9·9⁰/₀-kal, a kiadások 13·8⁰/₀-kal emelkedtek, 1910-től 1911-ig a taglétszám 11·3⁰/₀-kal, a kiadások 27·5⁰/₀-kal emelkedtek. Ebben a ciklusban, 1907-től 1911-ig mindössze egyetlen egy évet találtam, ahol a kiadások kisebb mértékben emelkednek, mint a taglétszám és pedig 1908-ról 1909-re a taglétszám 14·3⁰/₀-kal, a kiadások pedig 7·9⁰/₀-kal. Hogy mi ennek az oka, azt határozottan nem merném a viszonyok alapos kutatása nélkül megállapítani és legalább is könnyelműség volna erre nézve végleges nyilatkozatot tenni. Egy azonban valószínű, az t. i., hogy a gyakorlat a szolgáltatásokban túlmegy a törvény intencióin, nevezetesen a szolgáltatások bizonyos részében, mire nézve különösen a fürdősegélyekre utalnék, amely ellen meggyőződésem szerint a végrehajtás messze túlment azon intenciókon, amelyek a törvény megalkotásakor a törvényhozót vezérelték. Idetartozik a családtagok kórházi ellátásának a kérdése is.

Szükségesnek tartom hangsúlyozni azt, hogy itt súlyos bajnak kell lenni és aki a törvény revíziójával foglalkozni kíván, annak itt mélyreható kutatásokat kell eszközölni.

Nem hagyhatom említés nélkül azt sem, hogy szemben a német pénztárak rengeteg vagyongyűjtésével, a mi pénztáraink vagyona azokban a hátralékokban van, amelyek oly mértékben emelkednek, hogy ma már szinte katasztrófális lehet az egész munkásbiztosításra. Ez is egyik szomorú pontja a közigazgatásunknak, nem a munkásbiztosításnak, de a közigazgatásnak, amely télenül nézi azt, hogy legszebb szociális intézményünk milliókkal és milliókkal károsodik évenként, lanyhaságból, nemtörődömségből, a magyar közigazgatás legnagyobb bajából — közönyből. 1897-ben, tehát a régi törvény alapján 8,686.556 K előírt évi járulékkal szemben mindössze 9·7⁰/₀ volt hátralék; 1907-ben, az új törvény első évében, amikor csak félévig érvényesült az új törvény hatása, 13,541.737 K előírt járulékkal szemben már 16·97⁰/₀-ra emelkedik a hátralék és 1911-ben 30,391.904 K előírt járulékkal szemben már 26·64⁰/₀ a hátralék, úgy, hogy 1911-ben már 8,098.240 K járulékhátralék összeg az, amely munkásbiztosításunk pénzügyi helyzetét rontja, amely soha a maga egészében befolyani nem fog, sőt nagyrésze mennél tovább tart, annál kisebb mértékben fog behajthatóvá válni és ha behajtásra kerülnek azok az összegek, amelyek nagyobb részükben beszedettek a munkásoktól, de nem szolgáltatnak be, akkor fog következni a legnagyobb lárma a munkásbiztosítás ellen, amely — a lárma szerint, előre hallom hangjait — existenciákat tesz tönkre, persze, mert az illetőktől kötelezettségeik teljesítését és beszedett pénzek beszolgáltatását kívánja.

A pénztári helyzet súlyos voltához járul az az áldatlan állapot is, hogy a magyar állam, amelynek vezetni kellene mint államnak a szociális kötelezettségek teljesítésében, a maga hátraléka lerovását, amely közel 2 millió koronát tett ki, évről-évre halasztotta, amíg végre nagynehezen megegyezés jött létre a pénztár és állam között, amely utóbbi annak legalább egy részét törlesztette; hozzájárult a helyzet súlyos voltához az állam legnagyobb üzemének, az államvasuti betegpénztár kezelésének deficittel való végződése is és ahelyett, hogy az állam e legnagyobb üzeme támogatná a társadalmi tevékenységet, nem kevesebb, mint $\frac{1}{4}$ millióval terheli meg az utolsó évben az államvasutak deficitje az ország összes pénztárait.

Nem utolsó helyen áll a pénzügyi helyzet romlásában az az áldatlan harc, amely a 6 és 7 napi fizetési kötelezettség tekintetében az Állami Hivatal és az Országos Pénztár között folyt, amely kerekén $7\frac{1}{2}$ millió koronától fosztotta meg a munkásbiztosítást, mert míg minden munkásnak 7 napig nyújtott táppénzt, orvost, addig a 7 napig dolgozó munkástól is csak 6 napra tudott beszédni járulékot. Németországban a munkásbiztosítás csak negyedszázad múlva rendezte e kérdést törvényesen és akkor is az alapszabályokra utalta, nálunk ellenben herce-hurca folyt és ez idézte elő azt a súlyos hatást, ami ebben a tekintetben mutatkozik.

Hibája a törvénynek, hogy nem gondoskodik eléggé a betegségek megelőzésére vonatkozó intézkedésekről. A preventív gondoskodás nincs eléggé érvényesítve magában a törvényben. Erre nézve többek között pl. a Társadalmi Múzeumnak is kellett volna intézményszerű szerepet juttatni, amelyet megfelelően felszerelve és berendezve, fel kellett volna és kellene használni népfelvilágosító, szemléltető oktató irányban, azonkívül pedig sok más intézkedés is lett volna tehető ez irányban. Megvallom, hogy oly hiánya ez a törvénynek, amely pótlandó, e téren igen sok tehető.

És nem utolsó az az áldatlan súrlódás, amely hatásköri kérdésekben az állami felügyeletet gyakorolni hivatott Állami Hivatal és az autonómiát képviselni hivatott Országos Pénztár között szinte kezdettől fogva tart, egyik legsajnálatosabb jelensége a mi munkásbiztosításunknak. Nem akarok erre a sajnálatos tényre bővebben kiterjeszkedni, csak megállapítom, mint tényt és hogyha népszerűtlen a munkásbiztosítás kifelé, úgy igen nagy része van ebben ezeknek a súrlódásoknak, mert lehetetlen, hogy ha ugyanazok, akiknek a törvény kötelességévé teszi az intézmény vezetését, gondozását, hiányainak szeretettel való pótlását, egymás közötti súrlódással jelennek meg a nyilvánosság előtt, szükségképpen ki kell váltaniok azt a hatást, amit sajnálatosan tapasztaltunk és ami miatt maga az intézmény szenved legjobban. Sajnálatos jelenség, amely fölött nem lehet egykönnyen napirendre térni.

Végére értem előadásomnak. Azt hiszem, hogy ha csak futólagos képét is nyújtottam a magyar munkásbiztosításnak, mégis sikerült talán igazolnom azt, hogy egy hazai szociális intézményről van szó, amelyet érdemes és szükséges volt megalkotni, de amely megérdemli a hazai társadalomnak különbség nélkül való érdeklődését és felkarolását. Mint minden emberi alkotásnak, ennek is vannak hibái. De ha csak hibákat keresünk mindenben, úgy alkotni nem fogunk soha. Aki mindenben csak azt nézi, hogy hol keresse meg azt, amibe beleköthet, nem pedig azt, hogy hol segíthet és javíthat, az rombolni bőven fog, de alkotni soha. Aki szeretettel szolgál egy ügyet, beleoltja abba a lelke egész melegét, az, ha önmaga és alkotásai iránt nem elfogult, hasznára lesz az ügynek és általa az országnak.

Ilyen szeretetre van szüksége a munkásbiztosításnak is, amelyről szépen mondja a német állami munkásbiztosítási hivatal vezetője, Kaufmann: »A munkásbiztosítás a XX. század legnagyobb kulturtettének nevezhető.« Tényleg ez a legnagyobb kulturtettek egyike. Ebből a kulturtettből egy kis részt már kivettünk a múltban, a nagyobb rész azonban még hátra van, ezt a nagyobb részt is el kell végeznünk, ha kulturfeladatainkat komolyan akarjuk teljesíteni.

Olvasóinknak figyelmébe ajánljuk a **Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének** kiadványait a

„MUNKÁSBIZTOSÍTÁS REFORMJÁRÓL“.

Eddig 3 füzet jelent meg: a munkásbiztosítás szervezetéről, a munkásbiztosítási választott bíróság szervezetéről és hatásköréről, a betegség esetén nyújtandó segélyekről. Egy füzet ára 2 korona. Megrendelhető a Munkásügyi Szemle kiadóhivatalában

A kollektív szerződés.

Irta: Ágoston Péter.

IV. A kollektív szerződés tartalmának nem felsorolására van szükség, mert ezt a gyakorlatból könnyen meg lehet tudni, hanem e tartalomnak olyan megállapítására, mely szerint a kialakult tartalom elemei osztályozhatók, a lényeges elemek a lényegtelenektől elválaszthatók. Ebből állapítandó meg azután, hogy mely tartalmi kellékének kell e szerződésnek lennie. E feladatnak a nehézségei abban vannak, hogy a kollektív szerződés, dacára annak, hogy nem szolgálati szerződés, mégsem mellőzheti ennek lényeges határozatait.

A kollektív szerződésben szó van: munkaidő, bér, túlórák, felmondás, ünnepek, munkarendről és egyébektől is, jóllehet ezek a szolgálati szerződés alkotó részei. De szó van a tanoncok alkalmazásáról, munkaközvetítésről, békéltető bizottságokról, a kollektív szerződés érvényességének területéről, bértarifáról, tarifabizottságokról, szervezetlen munkások alkalmazásáról, sztrájkokról és sztrájkpénztárról, a kollektív szerződés megtartásának ellenőrzéséről stb. De szó lehet arról is, hogy a kollektív szerződést kötő munkáltatókat hogyan védik meg a munkások a többi munkáltató versenyé ellen (trade label).

A kollektív szerződés tartalmát ez az exemplifikatív felsorolás nem meríti ki. Bajos is egy keletkezésben levő intézmény tartalmát felsorolni, sokkal könnyebb e tartalmat a szabályozandó jogviszonyok szempontjából felosztani. E tekintetben adva van az a felosztás, mely szerint a kollektív szerződésben vannak olyan határozatok, amelyek a munkásság nagyobb számára, és olyanok, amelyek az egyes munkásra vonatkoznak, illetve olyanok, amelyek a szolgálati szerződésbe átmennek, s olyanok, amelyek nem mennek át. Ez a gondolat az alapja Sinzheimer felosztásának,¹⁾ aki individuális és szolidáris elveket különböztet meg a kollektív szerződésben.

E felosztás alapgondolatát tehát az a megfontolás vezeti, hogy a kollektív szerződés tartalmának részben át kell mennie a szolgálati szerződésbe. Miután ez a gondolat csak a kollektív szerződés érvényességének kérdésével kapcsolatban dönthető el, tehát aszerint fogja ezt a felosztást valaki helyesnek tartani, amint szükségesnek tartja a kollektív szerződés egyes pontjainak a szolgálati szerződésbe való felvételét, vagy nem.

A tartalom felosztásának kérdése összefügg tehát azzal a kérdéssel, hogy a munkáltató viszonya más az egyes munkáshoz, mint a munkások összességéhez. Világos, hogy az összességet érdeklő kikötésekre és megállapodásokra az összességet képviselő s ez által kiküldött vezetőséget a mai jogelvek szerint inkább kell jogosítottnak tekinteni, mint az egyes szolgálati szerződésekre vonatkozó megállapodásokra. Eszerint tehát, ha a képviseleti elvet a mai jog szerint alkalmazandónak tartja is valaki, ezt inkább csak az összességet érdeklő szerződési kikötésekre teheti.

Az itt említett felosztás nem érinti a kollektív szerződés tartalmának olyan felosztását, amely inkább technikai. Ily alapon osztja fel a kollektív szerződést Wölbling öt csoportra, Kobatsch négyre, Lotmar háromra. Az első szerint²⁾ e csoportok a következők: a) a békekötelezettség; b) a felek általános viszonyának szabályozása (a szervezkedési köteletség, munkakimutatások, a közösségek szervei stb.); c) a szolgálati viszony; d) átmeneti intézkedések; e) szerződés technikai határozatok (a kollektív szerződés tartama, megújítása stb.). Kobatsch³⁾ sze-

¹⁾ Sinzheimer : Arbeitsnormenvertrag : I. 30. 1.

²⁾ Wölbling : Die gesetzliche Regelung des Tarifvertrags : 484. 1.

³⁾ Kobatschnak a 29-ik német jogászgyűlés elé terjesztett véleménye.

rint a következők a csoportok: *a)* átmeneti intézkedések (a folyó sztrájk megszüntetése); *b)* érdemleges intézkedések (bér, munkaidő); *c)* a kollektív szerződésre vonatkozók (tartama); *d)* szerződés biztosító intézkedések (békéltetés). Lotmar¹⁾ szerint a kollektív szerződésben háromféle intézkedés van: *a)* átmenetiek; *b)* a kollektív szerződésre vonatkozók; *c)* a szerződésre vonatkozók.

Látnivaló, hogy a kollektív szerződés tartalmának jelentősége nincs még tisztázva és nincsenek még a jogelméletben sem elválasztva a szociális alkatelemek az individuálisaktól. Ezt az elválasztást pedig nem szabad elméleti szörszálhasogatásnak tekinteni, mert ezen fordul meg az alkotandó szabályok helyességén kívül az alkalmazás helyessége. Mert kétségtelen, hogy minden szabály helyes alkalmazásához a szabály szellemének átértése szükséges.

Ha most összevetjük a fenti osztályozásokat, akkor azt látjuk, hogy ezek egymás mellett is megállhatnak és nem kell egymással szembeállítani. Másrésztől azonban tudnunk kell, hogy dacára annak, hogy az individuális és a szociális elem látszólag ellentétesek, itt szorosán összeforranak és éppen ez az összeforradás adja meg a jogot arra, hogy a kollektív szerződésben egyaránt szabályoztassanak. Végeredményében a munkásság összessége érdekelve van minden egyes szolgálati szerződés körül.²⁾ Ennek az elismeréséért küzd a munkásság és ez az egyik lényeges eleme annak az új jognak, amelyet szociálisnak nevezünk.

A kollektív szerződés részletes tartalmát vizsgálva, sok olyan kikötést fogunk találni, amely mintegy átmenet a törvény és a szerződéses kikötés között. Idetartoznak első sorban azok, amelyeknek jogosultságát mindenki hajlandó elismerni, ú. m. a műhelyre, ruhatárakra, munkaközvetítésre, munkarendre stb. vonatkozó megállapodások. Ezeknek a pontoknak természetét közelebbről nézve, el kell ismernünk azt, hogy ezeknek az egyes szolgálati szerződésekbe való felvétele bajos. El kell ismerni azt is, hogy ezek olyan kikötések, amelyek tekintetében az egy munkáltatónál alkalmazott munkásság összessége van érdekelve.

A munkáltatók nehezebben hajlandók elismerni a munkásság jogát arra nézve, hogy ez velük szemben kiköttesse a fekete liszták használatának, a nem szervezett munkásság alkalmazásának tilalmát, hogy a segédmunkásokra vonatkozólag kikötéseket tehessenek stb. Éppen így nehezen értik meg azt, hogy honnan merítik a munkások a jogot arra, hogy a társaiknak fizetett bér, vagy ezek munkaidejének megállapítására be akarnak folyni.

Végig tekintve a kollektív szerződések tartalmán, azt fogjuk tapasztalni, hogy ebben a munkások jogának elismerése fokozatosan foglal tért. Előbb csak azoknak a kikötéseknek nyomára akadunk, amelyek az együtt alkalmazásból folyólag szükségesek, aztán fokozatosan halad tovább a munkások javára. Ma már közeledünk oda, hogy egy-egy üzem jogviszonyai az alkotmányosság színezetét viselik magukon. A teljes alkotmányosság keresztülvitele az üzemekben a munkásság célja. Ennek eszköze a kollektív szerződés. Keresztülvitelének akadálya nemcsak a munkáltatók ellenállása, hanem a jognak szelleme, amely a magánjogi viszonyokba ezt az új elemet nem tudja elhelyezni.

V. A kollektív szerződés *jogi természeté* annak tartalmával függ össze. Az alatt a rövid idő alatt is, mióta kollektív szerződéseket kötnek, mint láttuk, tartalmában lényeges változások állottak elő. Ezek a változások a kollektív szerződések jogi természetét is átalakították. A kollektív szerződés tiszta magánjogi tartalma nyilvánjogi, vagy szociáljogi elemekkel bővült, amelyeknek hatása jogi természetére nem maradhatott el. Ezért azok az

¹⁾ Lotmar: Arbeitsvertrag 760. s köv. 1.

²⁾ Szerző: A sztrájk jogalapja (1907) 8. 1.

álláspontok, amelyek a kollektív szerződés jogi természetét megfejteti iparkodnak, bizonyos vonatkozásban mind helyesek.

A kollektív szerződés jogi természetét következőképpen lehet felfogni: a) a szolgálati szerződéssel azonos; b) paktum a kötendő szolgálati szerződések feltételeire nézve; c) paktum arra, hogy bizonyos üzemekben szervezeteket létesítenek; d) társasági szerződés; e) harmadik javára kötött szerződés; f) egyezség; g) munkarend; h) sui generis ügylet.

Az első pillanatra nyilvánvaló, hogy az első öt álláspont tisztán magánjogi, míg az utolsó kettő már a szociális jog által átítatott. A kollektív szerződés az eredeti szűk magánjogi körből hódító útra indul és kitágítva körét, társadalmi és magánjogi kötelességeket megállapító jogintézménynyé lesz. Éppen ez a körülmény az oka annak, hogy a kollektív szerződés jogi természetét olyan nehéz megállapítani. Aszerint már most, amint valaki a nyilván, illetve szociális, vagy a magánjogi oldalra helyezi a súlyt, fogja ezt magánjogi, vagy nyilvánjogi alakulásnak tekinteni.

Különösen az komplikálja a kérdést, hogy a kollektív szerződés két olyan fél akarata helyébe is léphet, akik annak kötéséhez hozzá nem járultak, sőt azt esetleg elleneztek is. Ez a lehetőség a kollektív szerződést a törvénnyel hozza rokonságba. Ez annál nagyobb figyelmet érdemel, mert mint Jellinek mondja: »Már ma is van olyan szabályalkotás, mely ha nem is a törvényalkotás rendes útján megy végbe s mely ha nem is jogilag, de társadalmilag éppoly hatályos, mint a törvények.« Így aztán természetes, hogy az újabb jogászok közül sokan a kollektív szerződés tiszta magánjogi természetének álláspontjáról letértek.¹⁾ Sőt vannak, akik, mint Eyszel és Poetzsch, a magánjogi jelleget egészen tagadják. Ennek az álláspontnak támogatására azt hozzák fel, hogy nem lehet magánjogi szerződés, mert teljesítés nincs benne kikötve, de ha volna is, nem érvényes, mert a szerződést kötő és a szerződésből kifolyólag kötelezett felek semmiféle jogviszonyban nem állanak.

Evvel szemben a magánjogi jelleg védelmére azt hozzák fel, hogy a kollektív szerződés több szerződésből áll és ez az oka annak, hogy jellege olyan nehezen felismerhető. E több szerződés Zimmermann²⁾ szerint: a) abbanhagyásra irányul (nem fognak sztrájkolni); b) harmadik javára vagy kárára kötött szerződés; c) teljesítésre irányul (az egyletek ugyanis arra kötelezik magukat, hogy tagjaikat bizonyos irányban befolyásolják); d) egyúttal társasági szerződés az iránt, hogy közösen rendezzenek be munkaközvetítést, e) választott bírósági szerződés.

Zimmermann álláspontját erősíti Rundstein³⁾ is, aki szerint a kollektív szerződés sok egyes szerződés összege, melyeket itt uno actu kötnek. Weigelt⁴⁾ sem tekinthető e felfogástól messzeállónak, amikor azt mondja, hogy a jövőben kötendő szolgálati szerződés feltételei állapíthatnak meg benne, a szolgálati szerződés megkötésének kötelezettsége nélkül. Mégis mindegyik egyúttal bizonyos szociális vonatkozásokat is kénytelen kiemelni, mint lejjebb látni fogjuk és evvel a tiszta magánjogi álláspontról letérni.

A tiszta magánjogi álláspont a munkásságot nem elégíti ki. A magánjog a szerződési szabadság álláspontján van. A magánjog szerint csak az lehet jogosítva, vagy kötelezve valamely szerződésből folyólag, aki vagy maga kötötte, vagy akinek javára kötötték a szerződést. A munkásság azt követeli, hogy a magánjog elve helyett a kollektív szerződés tekintetében az az elv érvényesüljön, melynél fogva ez quasi törvény legyen. Nem fo-

¹⁾ Schall: Das Privatrecht der Arbeitsverträge 17. l. szerint a kollektív szerződésnek az a tendenciája, hogy objektív renddé legyen. Örtmann: Zur Lehre von Tarifvertrag Wolfs. Zeitschrift f. Soz. Wiss. 1907. évfolyam szerint a kollektív szerződést s a munkarendet nem lehet az individuális jog alapján megérteni.

²⁾ L. a 29. német jogászgyűlés irományait 206 l.

³⁾ Tarifverträge u. d. moderne Rechtswissenschaft: 18. s köv. l.

⁴⁾ Zur Rechtl. Bedeutung d. Tarifvertrags: 688 l.

gadja el a magánjogi elvek érvényesülését azért sem, mert eszerint a munkás sohasem érvényesítheti azt az álláspontját, hogy kénytelenségből fogadta el a szerződést, míg ha a munkásság valamelyik társát kényszerítené arra, hogy fogadjon el valamely szerződést, ez a kényszer érvényesíthető. A magánjog ugyanis a szolidaritásra való kényszerítést nem engedi meg, jóllehet a viszonyok kényszerítő hatását el nem ismeri.

A szerződés érvénye tekintetében viszont a munkásság azt az álláspontot foglalja el, hogy a magánjog elveit kell irányadónak elfogadni és nem elegendő a felek úgynevezett becsülete. Tehát a felek kötelezettsége a bíróság által megállapítandó. Itt azonban egy nehézség merül fel azért, mert a kollektív szerződés megkötése után a szerződést kötött szervezetek magatartásának nemlegesnek kell legalább lennie a tekintetben, hogy nem hívják fel híveiket arra, hogy a kollektív szerződéssel ellenkezőleg cselekedjenek.

Ez a helyzet és az, hogy a munkásság igényét tiszta magánjogi következmények, amilyen például a szerződéstől való elállás, a kártérítési jog — ki nem elégítik,¹⁾ a kérdés megoldását nagyon megnehezítik.

Kétségtelen tehát, hogy emiatt a kollektív szerződést a régi keretek közt nem lehet elhelyezni. Belátják ezt még azok is, akik a magánjogi természet kizárólagosságát mellett foglalnak állást, mint Zimmermann²⁾, aki azt mondja, hogy azért tisztán magánjogi jellegű a kollektív szerződés, mert magánkoalíciók kötik. Tartalmában azonban nyilvánjogi erkölcsi törvény. Erre utal már célja és rendeltetése is. A kollektív szerződéssel ugyanis az volt a munkásság célja, hogy a munkáltatók önkénye helyébe szabályt, a formai szerződés helyébe tulajdonképpeni szerződést tegyenek.

Ezt a természetet némely kollektív szerződés ki is emeli, például a német nyomdász-árszabálynak nevezett kollektív szerződés, amely szerint ennek bértörvény jellege van. E törvény megtartását a szervezetek biztosítják mindkét részen. Tudni kell, hogy a munkások azért helyeznek olyan nagy súlyt arra a körülményre, hogy a kollektív szerződés bértörvény, mert azt a törekvésüket, hogy a bérminimumot megállapítsák, ma csak e szerződések révén érhetik el.

A kollektív szerződések természetének megállapításához szükséges annak a figyelembe vétele, hogy mire vannak a felek a kollektív szerződésből kifolyólag kötelezve. E kötelezettség elsősorban arra irányul, hogy evvel ellenkező szerződést ne kössenek, de nem arra is, hogy mindenestre kössenek szerződést. Illetve helyesen arra vannak kötelezve, hogy tagjaik ne kössenek evvel ellenkező szolgálati szerződést, mert hiszen a kollektív szerződést kötő felek nem kötnek és nem is köthetnek szolgálati szerződést.

Arra nézve már most, hogy tagjai ne kössenek ellenkező szolgálati szerződést, a ma érvényes jog szerint nincs meg a kényszerítő hatalma. A bíróságok mai gyakorlata szerint legfeljebb akkor támadhatják meg a szervezetek a kollektív szerződéssel ellenkező szolgálati szerződést, ha ez a jó erkölcsökbe ütközik. Ellenben állandó gyakorlat szerint arra sincs joguk, hogy kizárják tagjaik sorából azokat, akik ilyen kollektív szerződés-ellenes szolgálati szerződéseket kötnek. Elvértve akad ugyan olyan vélemény, amely szerint a szervezetnek az ilyen szerződés megtámadására is van joga, de a bíróságok ezt nem respektálják. Természetes azonban, hogy a munkásoknak és munkáltatóknak egyaránt az a célja, hogy ez a joguk meglegyen.

Nem szabad e kérdésnél még azt a körülményt figyelmen kívül hagynunk, hogy pl. Új-Zélandban a békéltető bíróság határozatának, amely hivatva van a munkások és munkáltatók közti összeütközések esetén

¹⁾ I. k. 197 l.

²⁾ V. ö. A jogászegylet említett vitájában Szladits K. véleményét.

határozni, e határozata az összes ez iparágban dolgozókra és munkáltatókra nézve kötelező. Evvel szemben a magyar bíróságok nem ritkán arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a kollektív szerződés olyan, mint a szokás a magánjogban.

Nem hagyható továbbá az sem figyelmen kívül, hogy a kollektív szerződés megtartása, vagy meg nem tartása nem egyedül a felek magánügye, hanem a köznek is van ehhez valamelyes köze. Ha az egész országra terjedő kollektív szerződés biztosítja az ipari békét és a munkásság megélhetését, nem szabad, hogy az államhatalom tűrje, hogy a munkáltatók túltegyék magukat a szerződésen és a munkásokat sztrájkba kergessék, vagy arra kényszerítsék, hogy az országot elhagyják.¹⁾

A kollektív szerződés magánjogi természeté ellen szól az a körülmény is, hogy ez a többségi elv érvényesülése mellett jön létre, már pedig ez az elv nem magánjogi, hanem nyilvánjogi. De meg a felek nemcsak magukat, hanem másokat is akarnak kötelezni és egy ipari erkölcsi, sőt jogi szabályt létesíteni. Ennek megmagyarázására nem elegendő a magánjogi *lex contractus*.²⁾ De túlzás szokásjogról is³⁾ beszélni, bár bizonyos az, hogy itt egy jogforrás létesítéséről van szó.

Ha az elmélet ennyire szétágazó véleményeket produkál, természetes, hogy a gyakorlat álláspontja sem lehet egységes. Így az angol jog a magán-, az ausztráliai jog a közjogba utalja a kollektív szerződéseket. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Ausztráliában kényszerszervezetek vannak.

A kollektív szerződés és a munkarend hasonlóságát ennek jogi rendeltetése szempontjából nem lehet tagadni. Mindkettőnek az a célja, hogy bizonyos rendet teremtsen. Amíg azonban a munkarend ezt csak egy üzemben teszi, addig a kollektív szerződés rendszeren sokban. Különbségként fel szokták említeni azt is, hogy a munkarend a munkáltató szuverenitásának folyománya, míg a kollektív szerződés éppen ellenkezőleg a munkás és munkáltató egyenlőségének kifolyása. Ez azonban csak látszat, mert azért egyetlen munkáltató sem csinálhat olyan munkarendet, amilyent ő szeretne.

A munkások nemcsak akkor korlátozzák feltétlen rendelkezési jogát, mikor arra kényszerítik, hogy szerződjenek velük, hanem akkor is, amikor ez külsőleg nem nyilvánul meg. Ezért a kollektív szerződésnek minden olyan kikötése, amely arra alkalmas, átmegy a munkarendbe külön erre irányuló megállapodás nélkül is.

A munkarend és kollektív szerződés azonos jogi természeté már most abban nyilvánul meg, hogy egyik is, a másik is a nyilván-joggal mutat rokonságot.

VI. *A kollektív szerződés érvényességének*⁴⁾ két oldala van: a másik félhez való viszony és a kollektív szerződés ugyanazon feleként szereplők viszonya egymásközt. A másik félhez való viszony és a szolgálati szerződéshez való viszonya tulajdonképpen ugyanegy kérdés. A kollektív szerződés céljából következik, hogy vele ellentétes szolgálati szerződést kötni nem szabad. Nem is érne semmit az egész, ha ez lehetséges volna. Zimmermann⁵⁾ szerint ez ellenkeznék az ipari életben megkívántató *Treu und Glauben*-nal is. Mégis az az általános felfogás, hogy a mai jog szerint a kollektív szerződéssel ellenkező szolgálati szerződés is érvényes. Ez ugyan semmiképpen sem egyeztethető össze avval a kötelezettséggel, mely szerint a feleknek úgynevezett békekötelezettsége van. A háborúskodás

¹⁾ Weigelt : i. h. 682. l.

²⁾ Junk : i. h.

³⁾ Rundstein : i. h. 18. l.

⁴⁾ Schultznak a német 29 jogászgyűlésre beadott véleménye foglalkozik e véleményekkel. — A magyar jog álláspontját l. Szerző : A munka rabsága 139. s köv. lapjai.

⁵⁾ Zimmermann : Gewerbliches Einigungswesen (Schriften d. Gesellschaft für soziale Reform 22. füzet), a 29-ik német jog. gyűlés irományai.

éppen abból származik, hogy a munkáltatók olyan szerződéseket kötnek, amelyek a kollektív szerződéssel ellenkeznek.

Az érvényességgel függ össze az a kérdés, hogy kikre legyen a kollektívszerződés érvényes? Ezt a kérdést megint csak a magánjog szempontjából lehet feltenni, mert itt van az időnek és az érdekelt személyeknek olyan nagy jelentősége. A szociális jog szerint ez a kérdés nem merül fel, mert eszerint nem bizonyos jogi cselekvésektől függ az, hogy érvényes-e a kollektív szerződés, vagy akármilyen szabály valakire. Ha a magánjog elveit alkalmazzuk, akkor természetes, hogy felmerül az a kérdés, hogy miképpen jött létre s akkor az a felelet, hogy *a)* annak az üzemnek az alkalmazottjaira, amelynek munkásai kötötték; *b)* annak a szervezetnek a tagjaira, amelynek vezetősége kötötte; *c)* az azon gyűléseken résztvevőkre, akik e célra képviselőket választottak és így tovább.

Lotmar¹⁾ szerint a feleknek arra nézve nem kell semmiféle kijelentést tenniük, hogy a szolgálati szerződésnek a kollektív szerződés részévé legyen. Ez automaticamente megy végbe. A kollektív szerződéssel jogot nyer azonban a szervezet arra is, hogy az egyes szolgálati szerződésekbe beleavatkozzék. Ezt a hatályt a munkások sohasem fogják semmiféle törvénnyel elkobozni engedni.

Kérdés, hogy avval, hogy az egyes munkás a kollektív szerződéssel megegyező szolgálati szerződést köt, a kollektív szerződésbe belépett-e? Nem, mert olyan belépést a magánjog szerint elgondolni, mely szerint örök időig kötelezve volna, nem lehet, viszont a már magukat lekötötték nem fogják megadni a később belépetteknek a jogot arra, hogy az ő általuk kötött kollektív szerződést megváltoztathassák.

Az érvényesség kérdése összefügg a per kérdésével. De a felpereseknek anyagi jogi alapja a mi jogunk szerint nagyon nehezen oldható meg. Azt mondtuk fentebb, hogy a kollektív szerződésből kifolyólag a szerződéssel ellentétes cselekvés abban hagyására és kártérítésre van joga a félnek. Mit ér a szakszervezetnek ez a kártérítési jog, amely csak abban az esetben képvisel értéket, ha bizonyítani tudja, hogy mennyi kára volt. Szüksége van a szervezetnek saját tagjaival szemben is valamely jogra, ha megsértik a kollektív szerződést. A német szervezetek megkísérelték s kizárták az ilyen tagokat, de a bíróságok e határozatokat megsemmisítették.

VII. *Célja* a kollektív szerződésnek, hogy a munkáltató önkénye helyébe szabályt,²⁾ a harc helyébe békét teremtsen. A kollektív szerződés arra való, hogy megvédje a munkást, e célból a minimumát foglalja magában a szolgálati szerződés feltételeinek. Ha vita merül fel arra nézve, hogy mi a felek közt a jog, akkor a kollektív szerződés a jogforrás. E célból kellene mindig kiindulni akkor, amikor a hatály és a szerződés természetéről is szólnak, mert hogyan érhesse el ezt a célt, hogyha a kollektív szerződéssel ellenkező szolgálati szerződést érvénytelennek tekinteni nem lehet s így újabb viszályok támadnak.

A munkáltatók Angliában már régen, nálunk csak legújában, arra használják fel a kollektív szerződést, hogy kikössék, miszerint a munkásoknak csak olyan munkáltatónál szabad munkát vállalniok, aki a munkáltatók által megállapított árszabály szerint adja el árúit. Magyarországon a legelső ilyen szerződést a nyomdászok kötötték 1907 szeptemberében, amikor olyan megállapodásra léptek a munkáltatókkal, hogy csak olyan könyvnyomdásznál fognak munkát vállalni s munkást közvetíteni, aki a megállapított »Nyomtatvány árszabályzat« szerint vállal munkát. E megállapodás miatt a munkások egy része heves támadásban részesítette a könyvnyomdászok szakegyletét, mert ez a megállapodás kartell az árakra nézve, amelyet a munkásoknak nemcsak támogatni nem szabad, hanem le kell

¹⁾ *Arbeitsvertrag*: 779. l. Rosenthal által készített tervezet 8. §-a.

²⁾ *Sinzheimer*: *Arbeitsnormenvertrag*.

határozni, e határozata az összes ez iparágban dolgozókra és munkáltatókra nézve kötelező. Evvel szemben a magyar bíróságok nem ritkán arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a kollektív szerződés olyan, mint a szokás a magánjogban.

Nem hagyható továbbá az sem figyelmen kívül, hogy a kollektív szerződés megtartása, vagy meg nem tartása nem egyedül a felek magánügye, hanem a köznek is van ehhez valamelyes köze. Ha az egész országra terjedő kollektív szerződés biztosítja az ipari békét és a munkásság megélhetését, nem szabad, hogy az államhatalom túrje, hogy a munkáltatók túltegyék magukat a szerződésen és a munkásokat sztrájkba kergessék, vagy arra kényszerítsék, hogy az országot elhagyják.¹⁾

A kollektív szerződés magánjogi természete ellen szól az a körülmény is, hogy ez a többségi elv érvényesülése mellett jön létre, már pedig ez az elv nem magánjogi, hanem nyilvánjogi. De meg a felek nemcsak magukat, hanem másokat is akarnak kötelezni és egy ipari erkölcsi, sőt jogi szabályt létesíteni. Ennek megmagyarázására nem elegendő a magánjogi *lex contractus*.²⁾ De túlzás szokásjogról is³⁾ beszélni, bár bizonyos az, hogy itt egy jogforrás létesítéséről van szó.

Ha az elmélet ennyire szétágazó véleményeket produkál, természetes, hogy a gyakorlat álláspontja sem lehet egységes. Így az angol jog a magán-, az ausztráliai jog a közjogba utalja a kollektív szerződéseket. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Ausztráliában kényszerszervezetek vannak.

A kollektív szerződés és a munkarend hasonlóságát ennek jogi rendeltetése szempontjából nem lehet tagadni. Mindkettőnek az a célja, hogy bizonyos rendet teremtsen. Amíg azonban a munkarend ezt csak egy üzemben teszi, addig a kollektív szerződés rendszeresen sokban. Különbségként fel szokták említeni azt is, hogy a munkarend a munkáltató szuverénitásának folyománya, míg a kollektív szerződés éppen ellenkezőleg a munkás és munkáltató egyenlőségének kifolyása. Ez azonban csak látszat, mert azért egyetlen munkáltató sem csinálhat olyan munkarendet, amilyent ő szeretne.

A munkások nemcsak akkor korlátozzák feltétlen rendelkezési jogát, mikor arra kényszerítik, hogy szerződjenek velük, hanem akkor is, amikor ez külsőleg nem nyilvánul meg. Ezért a kollektív szerződésnek minden olyan kikötése, amely arra alkalmas, átmegy a munkarendbe külön erre irányuló megállapodás nélkül is.

A munkarend és kollektív szerződés azonos jogi természete már most abban nyilvánul meg, hogy egyik is, a másik is a nyilván-joggal mutat rokonságot.

VI. *A kollektív szerződés érvényességének*⁴⁾ két oldala van: a másik félhez való viszony és a kollektív szerződés ugyanazon feleként szereplők viszonya egymásközt. A másik félhez való viszony és a szolgálati szerződéshez való viszonya tulajdonképpen ugyanegy kérdés. A kollektív szerződés céljából következik, hogy vele ellentétes szolgálati szerződést kötni nem szabad. Nem is érne semmit az egész, ha ez lehetséges volna. Zimmermann⁵⁾ szerint ez ellenkeznék az ipari életben megkívántató *Treu und Glauben*-nal is. Mégis az az általános felfogás, hogy a mai jog szerint a kollektív szerződéssel ellenkező szolgálati szerződés is érvényes. Ez ugyan semmiképpen sem egyeztethető össze avval a kötelezettséggel, mely szerint a feleknek úgynevezett békekötelezettsége van. A háborúskodás

¹⁾ Weigelt : i. h. 682. l.

²⁾ Junk : i. h.

³⁾ Rundstein : i. h. 18. l.

⁴⁾ Schultznak a német 29 jogászgyűlésre beadott véleménye foglalkozik e véleményekkel. — A magyar jog álláspontját l. Szerző: A munka rabsága 139. s köv. lapjai.

⁵⁾ Zimmermann : Gewerbliches Einigungswesen (Schriften d. Gesellschaft für soziale Reform 22. füzet), a 29-ik német jog. gyűlés irományai.

éppen abból származik, hogy a munkáltatók olyan szerződéseket kötnek, amelyek a kollektív szerződéssel ellenkeznek.

Az érvényességgel függ össze az a kérdés, hogy kikre legyen a kollektívszerződés érvényes? Ezt a kérdést megint csak a magánjog szempontjából lehet feltenni, mert itt van az időnek és az érdekelt személyeknek olyan nagy jelentősége. A szociális jog szerint ez a kérdés nem merül fel, mert eszerint nem bizonyos jogi cselekvésektől függ az, hogy érvényes-e a kollektív szerződés, vagy akármilyen szabály valakire. Ha a magánjog elveit alkalmazzuk, akkor természetes, hogy felmerül az a kérdés, hogy miképpen jött létre s akkor az a felelet, hogy a) annak az üzemnek az alkalmazottjaira, amelynek munkásai kötötték; b) annak a szervezetnek a tagjaira, amelynek vezetősége kötötte; c) az azon gyűléseken résztvevőkre, akik e célra képviselőket választottak és így tovább.

Lotmar¹⁾ szerint a feleknek arra nézve nem kell semmiféle kijelentést tenniük, hogy a szolgálati szerződésnek a kollektív szerződés részévé legyen. Ez automaticamente megy végbe. A kollektív szerződéssel jogot nyer azonban a szervezet arra is, hogy az egyes szolgálati szerződésekbe beavatkozzék. Ezt a hatályt a munkások sohasem fogják semmiféle törvénnyel elkobozni engedni.

Kérdés, hogy avval, hogy az egyes munkás a kollektív szerződéssel megegyező szolgálati szerződést köt, a kollektív szerződésbe belépett-e? Nem, mert olyan belépést a magánjog szerint elgondolni, mely szerint örök időnkig kötelezve volna, nem lehet, viszont a már magukat lekötötték nem fogják megadni a később belépetteknek a jogot arra, hogy az ő általuk kötött kollektív szerződést megváltoztathassák.

Az érvényesség kérdése összefügg a per kérdésével. De a felpereseknek anyagi jogi alapja a mi jogunk szerint nagyon nehezen oldható meg. Azt mondtuk fentebb, hogy a kollektív szerződésből kifolyólag a szerződéssel ellentétes cselekvés abbanhagyására és kártérítésre van joga a félnek. Mit ér a szakszervezetnek ez a kártérítési jog, amely csak abban az esetben képvisel értéket, ha bizonyítani tudja, hogy mennyi kára volt. Szüksége van a szervezetnek saját tagjaival szemben is valamely jogra, ha megsértik a kollektív szerződést. A német szervezetek megkísérelték s kizárták az ilyen tagokat, de a bíróságok e határozatokat megsemmisítették.

VII. *Célja* a kollektív szerződésnek, hogy a munkáltató önkénye helyébe szabályt,²⁾ a harc helyébe békét teremtsen. A kollektív szerződés arra való, hogy megvédje a munkást, e célból a minimumát foglalja magában a szolgálati szerződés feltételeinek. Ha vita merül fel arra nézve, hogy mi a felek közt a jog, akkor a kollektív szerződés a jogforrás. E célból kellene mindig kiindulni akkor, amikor a hatály és a szerződés természetéről is szólunk, mert hogyan érhesse el ezt a célt, hogyha a kollektív szerződéssel ellenkező szolgálati szerződést érvénytelennek tekinteni nem lehet s így újabb viszályok támadnak.

A munkáltatók Angliában már régen, nálunk csak legújában, arra használják fel a kollektív szerződést, hogy kikössék, miszerint a munkásoknak csak olyan munkáltatónál szabad munkát vállalniok, aki a munkáltatók által megállapított árszabály szerint adja el árúit. Magyarországon a legelső ilyen szerződést a nyomdászok kötötték 1907 szeptemberében, amikor olyan megállapodásra léptek a munkáltatókkal, hogy csak olyan könyvnyomdásznál fognak munkát vállalni s munkást közvetíteni, aki a megállapított »Nyomtatvány árszabályzat« szerint vállal munkát. E megállapodás miatt a munkások egy része heves támadásban részesítette a könyvnyomdászok szakszerveletét, mert ez a megállapodás kartell az árakra nézve, amelyet a munkásoknak nemcsak támogatni nem szabad, hanem le kell

¹⁾ *Arbeitsvertrag*: 779. 1. Rosenthal által készített tervezet 8. §-a.

²⁾ *Sinzheimer*: *Arbeitsnormenvertrag*.

sem teljesen megbízható, s hogy a beküldött anyagot pótlás, illetve kijavítás végett gyakran vissza kell küldeni, rendeletileg hívja fel a pénztárakat a pontos adatszolgáltatásra. A statisztikai lapok egyes kérdőpontjaira kiterjedő részletes útmutatást is ad. A pontos adatszolgáltatás szükségét hangoztatja a rendelet azért is, mert a kereskedelemügyi miniszter rendeletileg megszabta, hogy a 48.328/908. sz. utasítástól eltérőleg a betegségi statisztikai lapok ezután havonként terjesztessenek fel az Országos Pénztárhoz.

Nyugdíjtörzslap. Az Országos Pénztár alkalmazottainak nyugdíjintézete még nem alakult meg. Az intézet önkormányzati szerveinek hatáskörét ideiglenesen az Országos Pénztár elnöksége látja el. Az elnökség az eddigi tapasztalatokon okulva szükségesnek tartja, hogy a nyugdíjintézet alapszabályai, különösen a hozzájárulás mérve tekintetében módosíttassanak. Minthogy az előmunkálatokhoz szükséges valamennyi pénztári alkalmazott személyi és javadalmazási adata, ezek beszerzése végett elrendelte az Országos Pénztár a nyugdíjtörzslap elkészítését és megküldését.

Törvénytelen feleség segélyezése. A közigazgatási bíróság 5.091/912. sz. ítéletében kimondotta, hogy biztosítás szempontjából a házassági köteléken kívül álló nő a pénztári tag családtagjának nem tekinthető s így betegségi segélyekre a munkásbiztosító pénztárral szemben igényvel nem bír.

Kórházban szülő nők ápolási költségeit az országos betegápolási alap fedezi és pedig a szülést követő időben igénybe vett kórházi ápolásra kiterjedőleg is, ha ezt a szüléssel szoros oki összefüggésben álló betegség teszi szükségessé. (Közig. bír. 8720/913 sz. ítélet).

A wieni általános munkásbetegsegélyző pénztár alapszabálymódosítása. A pénztár június hó 22-iki közgyűlése által elhatározott alapszabálymódosítást a belügyminiszter jóváhagyta s a módosított alapszabály november hó elsején már életbelépett. Az új alapszabályok szerint a járulékok heti 1 fillérrel emelkednek, ennek ellenében a táppénz teljes egy évig jár mindazoknak, akik 30 hétnél hosszabb idő óta tagjai a pénztárnak. Eddig csak 5 évnél hosszabb tagság után adott a pénztár egész évi segélyt.

A tengerészek biztosítására vonatkozó törvény végrehajtása Ausztriában. A tengerészek baleset és betegség esetére való biztosítására vonatkozó törvény végrehajtásának előkészítéséül az osztrák kereskedelemügyi minisztérium összegyűjtötte a törvény hatálya alá tartozó üzemekre és alkalmazottakra vonatkozó adatokat. Eszerint a törvény hatálya alá kerül 261 nagyobb hajósvállalat 796 járművel s 11.142 alkalmazottal. A hajósszemélyzetten kívül még 1.501 egyén van a belföldi hajósszolgálatban — mint rakodó-, szénhordó- s egyéb munkás — alkalmazva. Ezek közül 575 állandó, 926 pedig csak időszakos munkás.

A hajós-kisüzemben 6.625 vállalat működik 6.829 járművel. A járművek személyzetének száma 15.198, ebből 8.186 alkalmazott. A biztosítási kötelezettség alá eső összes hajózási üzemek száma tehát 6.907. A járművek száma 7.625, a biztosításra kötelezett egyének száma 27.841 (a kisüzemekenél a tulajdonos is biztosításra kötelezett). Ezenkívül még körülbelül 500, a partiszolgálatban alkalmazott egyén kerül a biztosítási kötelezettség alá, úgy, hogy kerekszámban 28.300-ra tehető azoknak a száma, akik a törvény által a biztosításba bevonatnak.

A német betegsegélyző pénztárak számviteli rendszerét szabályozó rendeletét a múlt hónapban bocsájtotta ki a német szövetségtanács. A rendelet a birodalmi biztosítási törvény alapján előírja azokat a nyilvántartásokat, amelyeket a helyi, országos, vállalati és ipartestületi pénztáraknak vezetni kell és egyben a vezetendő könyvek és nyilvántartások mintáit is kötelezőleg meghatározza.

Az előírt könyvek a következők:

a) tagnyilvántartás, b) betegnyilvántartás, c) a pénztárral összeköttetésben álló kezelő-, szakorvosok, fogorvosok, fogtechnikusok, gyógyszerészek és gyógyárú-kereskedők jegyzéke, d) bevételek és kiadások könyve, e) vagyonkimutatás, f) leltár.

Az előírt könyveken és nyilvántartásokon kívül a pénztárak a szükséghez mérten megfelelő segédkönyveket vezethetnek, ebben korlátozva nincsenek.

A tag- és betegnyilvántartást, valamint a c) alatti jegyzéket a pénztárak repülő-lapokon is vezethetik.

A rendelet a mai számviteli rendszert nem változtatja, a pénztáraknál továbbra is az egyszerű könyvvitel marad érvényben. Érdekes, bár ez sem új a német pénztáraknál, a rendeletnek az az előírása, amelyben a bevételek és kiadások könyvére, helyesebben a pénztárkönyvre vonatkozólag kötelezőleg elrendeli, hogy ezen könyvet, amelyet minden évben újólág kell felfektetni, január hó 1-ével kezdik meg és csak a következő év január hó végén lehet lezárni. Ennek folytán a január hóban az előző évre vonatkozólag befolyó bevételek és kiadások az elmúlt év javára, vagy terhére könyveltetnek. Ez a rendszer természetesen a zárlati eredményeket lényegesen befolyásolja, különösen a hátralékok szempontjából fontos ez, mert a januárban az előző évre befizetett hátralékok a zárszámadásban már nem szerepelnek hátralékként. Nálunk tudvalevőleg a zárlat december hó 31-ére vonatkozik, s a német és a magyar pénztárak járulékhátralékainak összehasonlításánál ezt a körülményt nem szabad szem elől téveszteni.

Orvosok és betegsegélyző pénztárak harca. A németországi betegsegélyző pénztárak és az orvosok szervezete között folytatott tárgyalások nem vezettek eredményre. Az új törvény életbeléptetése idejére az orvosok bejelentették a harcot. Nyilatkozatot adtak ki, amelyben felhívják az orvosokat, hogy mostantól fogva új szerződést ne kössenek s a törvény életbelépése napján szüntessék meg a pénztár-orvosi működést. Az orvosok számítanak arra, hogy a kormány felhatalmazza a pénztárakat, hogy a természetben nyújtott gyógykezelés helyett a táppénzt megfelelőleg emeljék, de azért bíznak a harcuk sikerében.

A pénztárak kijelentik, hogy a tárgyalások azért szakadtak meg, mert az orvosok a teljes és szinte kivétel nélküli szabad orvosválasztást követelték, ami a pénztárak felelős vezetőinek minden befolyását megszüntetné a pénztárak helyzetének mikénti alakulására. A pénztárak a kormánytól és a törvényhozástól várják a segítséget. Együttesen járnak el az Ortskassék, a vállalati, az ipartestületi és a bányabetegsegélyző pénztárak szövetségei.

Az általános megegyezés eszerint megfeneklett, egyes városokban azonban mégis sikerült már rendezni az orvoskérdést. Így *Berlinben*, ahol a napokban megegyeztek a pénztárak és az orvosok. *Düsseldorfban* szintén kész már a megegyezés, *Breslauban* pedig 60 új orvossal kötöttek a pénztárak egyezséget. E 60 orvos az összes pénztárak szolgálatát ellátja.

Orvosi egyezség a Gross-Berlin-i felső biztosítási hivatal kerületében. Hónapokig tartó harc után egyezség jött létre a Gross-Berlin-i felső biztosítási hivatal kerületébe tartozó pénztárak és orvosok között. Azoknál a pénztáraknál, amelyek az egyezség elfogadott alapelveit magukévá teszik, az egyezség az orvosi rendszert nem érinti. A pénztári orvosok központi szövetségének ezeknél a pénztáraknál az orvosi rendszer megállapításába beleavatkozni nem szabad. Viszont az orvosok egyesülési szabadságát a velük kötendő szerződések nem korlátozhatják. Mindegyik pénztárnál az ott alkalmazott orvosok orvos-egyesületet alakítanak. Az egyesületet a pénztárral szemben a választmány képviseli. A pénztárak — amint eddig, ezentúl is — alkalmazhatnak bizalmi (ellenőrző) orvosokat. Minden pénztárnál panaszbizottságot kell alakítani, amely egyenlő számban a pénztár képviselőiből és pénztári orvosokból áll. A bizottságban felváltva a pénztár képviselője és egy pénztári orvos elnököl. Mindazok a pénztárak, amelyek az egyezség alapelveit elfogadták, közösen választanak választó választmányt, amelynek 18 pénztári képviselő és 18 orvosi képviselő tagja van. Ez a bizottság választja az orvosokat. Ugyancsak közösen választanak e pénztárak választott bíróságot a pénztárak és az orvosok közt felmerülhető vitás kérdések elintézésére. E bíróság tagjai: a Gross-Berlin-i királyi felső biztosítási hivatal elnöke és 6 ülnök, még pedig három pénztári képviselő (1 munkaadó, 2 biztosított) és 3 orvos. A választó választmány szavazattöbbséggel határoz. Szavazategyenlőség esetén az ügy a választott bíróság elé utalandó, amely végérvényesen dönt. Fix pénztár-orvosi rendszer és a korlátolt szabad orvosválasztás rendszere esetén a pénztári előljáráóság (Vorstand) állapítja meg az orvosok számát. Amely pénztárak az 1914 január 1-én bekövetkező átszervezéskor megmaradnak eddigi orvosi rendszerüknél, kötelesek összes eddig alkalmazott orvosaiikkal kötött szerződésüket meghosszabbítani, illetve megújítani. Amely pénztárak pedig az orvosi rendszert módosítják, kötelesek az új rendszer összes orvosait átvenni. A Gross-Berlin-i felső biztosítási hivatalnál jelentkező hivatalt szerveznek, ahol előjegyzésbe veszik azokat az orvosokat, akik pénztári orvosi állást szándékoznak elfoglalni. Ha azután a kerületbe tartozó valamely pénztár

orvost akar választani, a lajstromot rendelkezésre bocsátják és a pénztárak a jelentkezettek közül választanak. Tilos az orvosoknak a pénztárak előljáróságának, az orvosok választmányának, vagy a választó választmányának valamely tagjához akár szóval, akár írásban fordulni. Aki e tilalmat megszegi, azt időlegesen, vagy véglegesen törölhetik a lajstromból. Az orvosi választmánynak joga és kötelessége a pénztári orvosok munkájának ellenőrzése. A pénztári tagokat nem szabad pénztári orvosoknak oly intézetekben (pl. poliklinikán stb.) kezelni, ahol ingyen gyógykezelnék ugyanezek az orvosok vagyontalanokat. Tanulmány céljára csak a tag határozott beleegyezése esetén szabad a pénztári orvosnak a tagot bemutatni. Az orvos csakis a pénztár előljáróságának beleegyezése esetén változtathat lakást. A pénztári orvost csakis hozzá közel lakó pénztári orvos helyettesítheti és a helyettesítésnek lehetőleg a helyettesített rendelőjén kell történnie. Az orvosoknak a tagok ellen emelt panaszait a pénztár előljárósága, a tagoknak és a pénztáraknak az orvos ellen irányuló panaszait az orvosi választmány intézi el. E fórumok határozata ellen a választott bírósághoz lehet felebbezni, amely végérvényesen dönt. Az orvosok tiszteletdíjával szolgál a taglétszám szerint megállapítandó általány. Minden tag után 5 márka az általány. Ebből fedezendő az éjjeli látogatási díjak és a szülészeti segélyek (beleértve az abortusokat is) díjazása is, valamint az idegen orvosi költségek, de az utóbbiak csak az általány 5%-a erejéig. A családtagok kezelésére fej, vagy család szerinti általányban lehet megegyezni. Ahol a családtagok kezelése tekintetében már volt megegyezés, ott ez a megállapodás érintetlen marad. A most megállapított egyezségi alapelvek 1914 január 1-étől 1918 december 31-éig maradnak érvényben, de már 1918 első negyedében kell az új egyezségekre vonatkozó tárgyalásokat megkezdeni. Amíg új egyezséget nem kötnek, a régi egyezés 6—6 hónapra érvényben marad.

A franciaországi aggkori biztosítás első mérlege most jelent meg, az 1912. évi működést ismertető jelentésben. A jelentés évében már életbe lépett az eredeti törvényt módosító 1912. február 27-i törvény s így a jelentés már annak a hatását is ismerteti. Biztosítási járulékok fejében befizettek az 1912. év folyamán 22 millió 169 ezer 730 frankot, amelyhez még hozzájöttek tartalékok, más biztosító pénztárak járuléka is az állam hozzájárulása, úgy, hogy a Nemzeti Biztosító Pénztár összes bevétele meghaladta a 30 millió és 400 ezer frankot. A kiadások összege 6,083208·73 fr., amiből 4,807.750·41 kifizetett járadék, 1,243.480·78 fr. pedig igazgatási költség. A bevételi többletből a departement-ok, községek, kereskedelmi kamarák és kislakásépítő társulatoknak nyújtott az intézet kölcsönt és vasúti részvényekbe fektette a vagyon egy részét.

Külföldi munkások után fizetendő rokkantbiztosítási járulék. A külföldi illetőségű gazdasági *idénymunkások* nem lehetnek részesei a birodalmi rokkantbiztosításnak Németországban. A munkaadók azonban az ily munkások után is kötelesek a reájuk eső járulékrészletet befizetni. Az így befizetett járulékok összege évenként mintegy 600 ezer márkára rúg, amelyért a biztosító intézetek semmiféle ellenszolgáltatásra nem kötelesek. Most azzal a tervvel foglalkoznak, hogy ezen járulékokat a belföldi munkások járadékai javára használják fel.

Viszonosság Olaszország és az Egyesült Államok között. Az Egyesült Államok és Olaszország között eddig fennálló általános kereskedelmi szerződés értelmében mindkét államban a másik állam polgárai a legmesszebb menő védelemben és oltalomban részesülnek. Eszerint a baleseti sérültek is jogot tarthattak a *saját személyükre* a törvényes kártalanításra. Ezen rendelkezéseket újabb szerződéssel olyképp módosították, hogy a törvényes kártalanításra az illető másik állambeli honos *hozzátartozói* is igényt tarthatnak ezentúl. A szerződés f. évi február 23-án kötött s a kölcsönös ratifikáció után lép életbe.

A svájci új betegsegélyezési törvény 1914 január elsején lép életbe. A törvényt annak idején ismertettük.

Az aggkori és rokkant biztosítás Olaszországban mindeddig csak önkéntes biztosítás formájában van megvalósítva. Az állam elősegíti ugyan a biztosítás kiterjedését azáltal, hogy az önkéntes biztosításhoz törvényben meghatározott összegekkel hozzájárul, de ez az állami hozzájárulás mégsem bírta oly módon kiterjeszteni a biztosítást, amint azt általa elérni vélték. Az összes

biztosítottak száma ezidőszerint 400.000, míg a bérmunkások száma $4\frac{1}{2}$ millió. A járadékok is alacsonyak s a minimális létfenntartási szükségletre nem elegendők.

Ily formán valószínű, hogy Olaszország is át fog térni rövidesen a kötelező biztosítás rendszerére.

MUNKÁSVÉDELEM. MUNKAVISZONY.

Rendkívüli szakszervezeti kongresszus a munkanélküliség ügyében. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács kötelékéhez tartozó munkásszakszervezetek f. évi december hó 14-én, a régi képviselőház termében rendkívüli szakszervezeti kongresszust tartanak, amelyen a munkanélküliség ügye kerül megvitatásra. A rendkívüli kongresszus összehívásának szükségét a Szakszervezeti Tanács a munkásszakszervezetek vezetőségeihez intézett fölhívásában a következőkkel indokolja: Az ország munkásságának szomorú helyzete, a tömegek nyomora, köteletségévé teszi a szakszervezeteknek, hogy behatóan foglalkozzanak a munkanélküliség kérdésével és országos kongresszus határozatával figyelmeztessék a mértékadó köröket kötelességeikre. A kongresszusra meghívjuk a kereskedelemügyi minisztert és a főváros polgármesterét. A kongresszuson résztvehetnek mindazon szervezetek, amelyek a Szakszervezeti Tanács kötelékéhez tartoznak. A rendkívüli kongresszus kizárólag csak a munkanélküliség ügyével foglalkozik. Tekintve a kongresszus rendkívüli fontosságát, kívánatos volna, hogy a képviseltetésre jogosult szakszervezeteken kívül a vidéki szakszervezeti bizottságok is képviseltessék magukat.

Minden, a kongresszusra vonatkozó kérdés, vagy bejelentés a Szakszervezeti Tanács titkárságához (Budapest VIII., Conti-utca 4) küldendő.

Az osztrák szakszervezeti kongresszus szociálpolitikai határozatai. Az osztrák szakszervezetek október hó 6—13-ig tartották hetedik kongresszusukat. A kongresszus napirendjének egyik pontja »a parlament és a munkásvédelem« volt. A határozati javaslat, amelyet ezen pontnál a kongresszus elfogadott, megállapítja, hogy a szociálpolitika stagnálásának részben a kormány »passiv resistentiája«, részben a polgári pártok obstrukciója az oka, amit még tetézik az urakháza munkásellenes magatartása. A határozat 18 pontban sorolja fel a szervezett munkásoknak a munkásvédelemre vonatkozó követelését. Legelől a szociális biztosítási javaslat gyors elintézését s mindenekelőtt a rokkant- és agykori biztosítás megvalósítását követeli a kongresszus. Követeli továbbá a legteljesebb koalíció-szabadságot, a munkakönyv eltörlését, a 10 órás maximális munkanapot, a folytonos üzemekben, a bányákban és közlekedési üzemekben a 8 órás munkaidőt, 36 órás vasárnapi munkaszünetet, valamint a nők, gyermekek és ifjú munkások éjjeli munkájának kivétel nélküli, úgyszintén felnőtt férfi munkások rendszeres éjjeli foglalkoztatásának megtiltását.

A veszélyes üzemekben dolgozó munkások érdekében külön törvényes rendelkezéseket, az ipari megbetegedések kártalanítását és az élelmiszereket előállító üzemek részére szigorú egészségügyi szabályokat követel a határozat 4. pontja. Külön törvényt követel a kongresszus a sütőmunkások és a szállodai, vendéglői és kávéházi alkalmazottak védelmére.

A gyermekágyas nők védelmére a lebetegedés előtt és után összesen 10 heti pihenőt és táppénzt követel a határozat s ezen célra a betegsegélyző pénztáraknak megtehető állami szubvenciót. Követeli az iparfelügyelet kiterjesztését, munkások és nők alkalmazását az iparfelügyeletnél, az ipari bíróságok reformját és szaporítását, a balesetbiztosítás kiterjesztését a kisipar, a mező- és erdőgazdasági üzemekre s a bányatársulások megszüntetését. A bányászok érdekében követeli, hogy a bányászok maguk válasszák a felügyelőket, a vasutak biztonsága és az alkalmazottak érdekében a személyzet közül választandó felügyelők alkalmazását követeli. Végül a cselédtörvény reformját, az otthonmunkások munkaviszonyának rendezését, a kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozó törvény megváltoztatását s a munkanélküliek segítésére vonatkozó intézkedéseket sürgeti a határozat.

Egy külön indítvány az iskolaköteles gyermekeknek a kereső munkától való eltiltását követeli, egy másik pedig fegyvereknek állami építéseknel való foglalkoztatása ellen tiltakozik.

Telefon-balesetek. Noha a forgatható készülékek most már nincsenek általánosan használatban, mégis gyakran történik sérülés csattogó zörejek által. Az új készülékek, mint ezt dr. Förster, charlottenburgi ideg orvos a »Deutsche Medizinische Wochenschrift«-ben leírja, másnemű forrásait tartalmazzák az akusztikai ingereknek. A sérülés a legnagyobb valószínűség szerint a legtöbb esetben akusztikai eredetű. A sérülteknek azonban az az érzésük, hogy a villamos áram érte őket. Hogy valamely betegséget a forgatható készülék zörejei által előidéztnek mondassunk, első sorban meg kell állapítani, mily körülmények teszik veszélyessé a normálisan ártalmatlan, esetleg csak kellemetlen készüléket. Ily körülményekként szerepelhetnek a sérült testi, vagy lelki állapotában rejlők is és olyanok, melyek a sérülés lefolyásában alapulnak. Az előbbieket közül tekintetbe jöhetnek: általános, ideges diszpozíció, különösen pedig a baleset napján fennálló ideges diszpozíció. A forgatható készülékek által okozott zörejek hatásánál különösen azt kell vizsgálnunk, hogy nem volt-e abnormális hallási érzékenység és diszpozíció aggodalomra és ijedtségre a baleset idejében. Aránylag csekélyebb mérvű baleseteknél is az ideg- és keringérendszer súlyos megbetegedését észlelték, míg másrészt nagyobb erőbehatásoknak csak rövid ideig tartó, múló befolyásolás volt a következménye. A betegség súlyosságát ily esetekben az ijedtség hatásával magyarázzák. Némely esetben hiányzik a tulajdonképpeni mechanikus, vagy fizikai jelenség, úgy, hogy egy tisztán ideges balesetről van szó. Általában nők ily behatásoknak inkább ki vannak téve, mint férfiak.

Munkásvédelem az építkezéseken Poroszországban. A porosz közmunkaügyi, ipari és kereskedelemügyi és belügyminiszterek 1913. július 4-én a közigazgatási hatóságokhoz rendeletet intéztek, amelylyel nyitott kokszkályhák épületek szárításánál való használatát teljesen eltiltják azzal az okadással, hogy az ily kokszkályhák a legteljesebb óvatossági rendszabályok mellett is ártalmasak. Új épületek és átalakítások mesterséges kiszáradására ezentúl csakis olyan kokszkályhákat szabad alkalmazni, amelyekben gőzleffentű és cső van, amelyen át a gázok az épületből elvezethetők. A rendelet egyúttal közli az építéseken szem előtt tartandó munkásvédelemről szóló rendőri rendszabályok alapelveit, amelyek főleg a munkások részére építendő étkező, vetkőző és tartózkodásra való bódék, a félreeső helyek elrendezésére, jó ivóvízről való gondoskodásra és a belső munkáknak zárt ajtók és ablakok mellett való végzésére vonatkoznak.

A németországi szakszervezetek leipzig-i kiállítása díjat nyert. A leipzig-i kiállítás bírálóbizottsága *aranyéremmel* tüntette ki a szakszervezetek kiállítását. A Correspondenzblatt kijelenti, hogy a kiállító központi bizottságot főleg azok a támadások készítették arra, hogy bírálat alá bocsássa a kiállítását, amelyek azt hirdették, hogy a szakszervezetek kiállítása tendenciózus. A legilletékesebb bírálat bizonyította be, hogy az adatok és a szakszervezetek egész kiállítása szigorúan tárgyilagos volt és a balesetvédelem és a betegségmegelőzés ügyének nagy szolgálatot tett.

Foszfor-tilalom Norvégiában. Norvégia, amely nem csatlakozott a berni konvencióhoz, a f. évi július 25-iki törvényével szintén megtiltotta a fehér (sárga) foszfortartalmú gyufák előállítását és bevitelét. A bevitel és előállításra vonatkozó tilalom már életbelépett, az eladási tilalom 1915. január elsején lép életbe.

Belgiumban és Svédországban — amelyek szintén nem csatlakoztak a berni konvencióhoz — most van készülöben a foszfortilalomra vonatkozó törvény, azután már csak Japánban lesz megengedve a foszforos gyújtó előállítása.

A porosz vasutasok bérvizonyainak egységes rendezése ügyében — amiről már írtunk — a vasútügyi miniszter elrendelte, hogy a munkások tíz képviselőjét tanácskozásra hívják meg. A tanácskozást egy minisztériumi igazgató elnöklete alatt fogják megtartani.

A munkaidő és munkabérek változása az angol iparban. A hivatalos jelentés szerint a munkabérek változása 1912-ben nagyobb volt az angol iparban, mint bármikor előzőleg, 1,818.240 munkás bére változott és pedig 1,806.444-nek emelkedett a bére 139.410 font sterlinggel, 46-nak a bére leszállt heti 6 fonttal s 11.750-nél különböző változások folytán a bérösszeg magassága egyenlő maradt. A béremelkedés legnagyobb része a szénbányászoknak jutott, akik közül 927.293 személy bére összesen 76.905 fonttal emelkedett. Számttevő volt a béremelkedés a textiliparban, valamint a gép- és hajóépítésnél.

Az utolsó húsz év kimutatásaiból kitűnik, hogy a bérek a gazdasági konjunkturák változása szerint folytonosan változnak. A 20 év átlagában e munkabérek összesen 467.000 fonttal emelkedtek heti átlagban. Figyelembe kell azonban venni, hogy ezek a becslésszerű megállapítások csakis azokra a szervezett szakmákra vonatkoznak, melyek jelentéseket küldenek. A földmunkások, vasutasok, hajósok nincsenek felvéve a jelentésekbe.

A munkaidő változásánál 105.315 személy volt érdekelve 1912-ben. Ezek közül 1.013-nak meghosszabbodott a munkaideje, a többié megrövidült. Összesen 210.556 órával rövidült meg a munkaidő hetenkint. Az utolsó 10 évben a legnagyobb mértékű volt a munkaidő-megrövidítés 1909-ben, második és harmadik helyen 1911. és 1912. következnek. Az 1909. évi munkaidőmegrövidítés a bányászok 8 órás munkanapja életbeléptetésének a következménye.

Munkások nyereségrészesedése Angliában. Angliában adatokat gyűjtöttek azokra az üzemekre vonatkozólag, ahol a munkások a nyereségben részesülnek. 1913 június 30-ával 141 üzemben volt alkalmazásban a részesedési rendszer. Csak 93 üzemre vannak közelebbi adatok. Ezen üzemek 302.488 fontot fizettek részesedés fejében, amely összeg 56.677 munkás között oszlott meg. Egy munkásra eső átlag 5 font 7 s. (128 korona 4 fill.). Az 56.677 alkalmazott közül 516 nem állandó alkalmazott volt, közülük 492 csak kisegítő volt a gáztársaságoknál. Érdekes, hogy a fenti részesedési összegből 123.205 fontot 31 gáztársaság fizetett, ez az iparág az, amely leginkább képviselve van a nyereségrészesedést nyújtó vállalatok között.

A britt bányamunkások szakszervezeti politikája. A nyolcszáz ezer tagú britt bányászövetség legutóbbi közgyűlése határozottan kifejezésre juttatta, hogy a bányázmunkások az eddiginél szorosabb kapcsolatba akarnak lépni az összmunkássággal s annak politikai harcaiban is részt akarnak venni. A közgyűlés nagy összeget szavazott meg a dublini sztrájkolóknak, azonkívül a legközelebbi három évre 90.000 font sterlinget szavazott meg a munkáspárt napilapjának a »Daily Citizen«-nek a biztosítására. A szövetség tagjai pedig általános tagszavazásnál 261.643 szavazattal 194 800 szavazat ellen amellet döntöttek, hogy a szövetség tagjárulékaiból a munkáspárt politikai céljaira adózhasson. (Ezt a szavazást az Osborne-törvény követeli meg.) Egyébként sokkal kedvezőbb arányban a politikai akció mellett szavaztak a vasúti tisztviselők, a kazánkovácsok és a dokkmunkások is.

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Sürgős szükség családtag fürdőhasználatánál.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1911, P. 396/3. sz. 1913. június 30-án kelt ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezésnek helyt ad, az I. bíróság ítéletét részben megváltoztatja.

Megokolás: A k-i kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatóságának 2.623/911. sz. elutasító határozatával szemben az I. bíróság megítélte az iszappakolás költsége fejében követelt 44 K 80 fillér és a lakóhelyről Pöstyénbe és vissza való utazás költsége fejében követelt 22 K összeget. A pénztár az elutasítást az 1907. : XIX. t.-c. 50. §. 5. pontjára alapította, amely szerint a biztosított tag nem biztosított családtagjának fürdőre nincs igénye. Az I. bíróság ellenben marasztaló ítéletét arra alapította, hogy igénylőnek a pöstyéni iszappakolásra, főleg a kezein észlelhető ízületi csúz ellen feltétlen szüksége volt és a fürdő használata folytán elért eredmény házi kezelésben elérhető nem volt; a törvény 50. §. 5. p. pedig a pénztár által viselendő ingyen gyógykezelést hely szerint meg nem szorítja és így ezt, ha Kiskúnfélegyházán nem volt nyújtható, a kivi-hetőség helyén, vagyis Pöstyénben kellett nyújtani. A pénztár az I. bírósági íté-lettel szemben előterjesztett felebbezését arra alapítja, hogy igénylő neje a für-dőt, illetőleg az iszappakolásokat a pénztár engedélye nélkül vette igénybe, anél-kül, hogy erre sürgős szükség lett volna.

A felebbviteli bíróság az utazási költségek tekintetében a felebbezést alaposnak ismerte fel. Helyesen hivatkozik a pénztár arra is, hogy a fürdőből hazautazás költségeit igénylő annál kevésbé követelheti, mert a kórházból való hazautazás költségeire irányadó és a hivatal bírói tanácsainak 18. sz. elvi határozatában kifejtett elvnek joghasonlatosságnál fogva a fürdőből való hazautazás költségére is alkalmazást kell találni. Ellenben az iszappakolásoknak, mint szükséges gyógyászati segédeszköznek, helyesebben gyógykezelésnek költségében az I. bíróság az 1907. :XIX. t.-c. 50. §. 5. p. alapján helyesen marasztalta a pénztárt és pedig annyival inkább, mert a hivatal bírói tanácsának 22. sz. elvi határozatában kifejtettek szerint a családtagok magánúton teljesített gyógykezelési költségeinek megtérítésénél is figyelembe veendő sürgős szükség esete igénylőnél fennforgott.

A főlebbviteli eljárás során meghallgatott állami munkásbiztosítási orvosi tanács ugyanis azt a véleményt nyilvánította, hogy igénylőnek, főként a kezein és a kezujjának izületeiben állandóan fennállott idült duzzadásokra és fájdalokra való tekintettel, általános izzasztó eljárásokon kívül (pl. meleg fürdők, izzasztó bepakolások, villamos fényfürdők stb.) és a salicylkészítmények belső adagolásán kívül szüksége volt iszapborogatásokra. Ezeknek alkalmazása pedig sürgős volt, mert hetekig való halasztásuk egyrészt a duzzadt izületek fájdalmassága miatt is káros lett volna, másrészt egyes izületekben, bár nem okvetlenül, de esetleg merevséget (ankylozis) engedhetett volna kifejlődni. Mindezekből következik, hogy igénylő, akit a pénztár ügykezelési keretben már 1911. évi június hó 6-ik napján kelt levélben értesített kérése elutasításáról és akinek ügyében a pénztár igazgatósági határozatát csak 1911. évi június hó 25-ik napján tartott ülésében hozta meg, a sürgős szükséggel indokolt eljárást követett akkor, amikor feleségét már június hó 15-ik napjával kezdve magánúton Pöstyénben helyezte el.

Műfogsor mint betegségélyezési szolgáltatás.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1911. P. 413/3. sz. 1913. évi június hó 30-án kelt ítélete.

Ítélet: A magy. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a főlebbbezést elutasítja és az I. bíróság ítéletét helyben hagyja, azzal a helyesbítéssel, amely szerint kötelezi az országos munkásbetegélyező és balesetbiztosító pénztárt, hogy a d—i kerületi munkásbiztosító pénztár mint helyi szerve útján igénylőnek ebből a célból való jelentkezése esetén műfogsornak igénylő részére való elkészítését 3 nap alatt munkába vétesse és ezt 30 nap alatt szabályszerűen beillesztesse.

Megokolás: Igénylő dr. B. V. pénztári főorvos véleményéhez képest műfogakat kért a pénztártól; az igazgatóság azonban elutasító határozatot hozott, annak dacára, hogy a pénztár orvosi tanácsa is javasolta a műfogak szolgáltatását. Az igazgatóság nem zárkózott el ugyan az orvosi tanács abbéli megállapításától, amely szerint igénylő úgyszólván teljes foghiányban szenved, amely táplálkozását csaknem lehetlenné teszi, mégis indokolatlannak találta a pénztár nagyobb megterhelésével járó műfogaknak készítését azért, mert olyan betegség főnnállása, amely a fogak hiánya miatt keletkezett, bizonyítást nem nyert.

Az I. bíróság igénylő főlebbbezése folytán kötelezte a pénztár 23 fogból álló műfogsor szolgáltatására.

Az I. bíróság azt a meggyőződést fejezte ki, hogy ámbár a foghiány magában véve nem betegség, de mert a hiányos táplálkozás útján előbb-utóbb gyomorbetegségekre vezet és mert másrészt a törvény célja nemcsak a tényleg főnnálló betegség esetén való segélyezésre, hanem oly segédeszközök nyújtására is irányul, amelyek egy, még be nem állt, de valamely szervi hiány következtében kétségtelenül bekövetkező betegség elhárítására szükségesek, mindezeknél fogva a foghiány pótlására szükséges műfogsor is szükséges és az 1907 : XIX. t.-c. 50. §. 2. pontja alapján kijáró gyógyászati segédeszköz.

A főlebbviteli bíróság osztja azt a pénztár főlebbbezésében kifejezett elvi álláspontot, amely szerint a betegségi biztosítás segélyei az 1907 : XIX. t.-c. 50. §. értelmében csak főllépett betegség okozta károk megszüntetése végett, nem pedig jövőben főlléphető betegség elhárítása céljából nyújthatók. Ez az álláspont magában az idézett §-ban minden kétséget kizáró módon kifejezésre jutott. Téved azonban a pénztár, amidőn ebből a magában véve elvileg helyes álláspontjából a pörbeli igény jogtalanságát következteti, amint hogy téved az I. bíróság is,

amikor helyes ítéleti rendelkezését arra a téves indokolási megállapításra helyezi, amely szerint igénylőnél a műfogsor csakis betegség megelőzése céljából volna szükséges.

A főlebbviteli bíróság fölfogása szerint igénylő jelentékeny, 26 fog hiányáig terjedő fogazathiánya már magában véve is betegség. A főlebbviteli bíróság ugyanis már más esetben is kimondta és most is fönntartja azt a meggyőződést (Schulcz : Munkásbiztosítási Joggyakorlat 242., 246., 248. lapokon 1., 4., 5. jogesetek), hogy betegség az egyén szervezetének minden olyan, a rendestől eltérő állapota, amely fájdalommal jár, vagy pedig azt mutatja, hogy a szervezet életműködése bármely irányban korlátozott. Már pedig az egészséges ember szilárd anyagokkal is táplálkozik és e végett fogazatában olyan szerve van, amely a szilárd táplálék megrágására képesíti. Ezzel szemben igénylőnek az a rendestől eltérő állapota, amelynél fogva szilárd anyaggal táplálkozni és így egyik elsőrendű életműködését rendszeresen és a maga teljességében kifejtteni nem képes, kétségtelessé teszi, hogy igénylő beteg.

Nyilvánvaló félreértés tehát, hogy az I. bíróság ítélete csak jövőben bekövetkező betegség megelőzése céljából ítéli meg a fogsort, annak dacára, hogy a betegség igénylőnél tényleg már is megvan. Az a körülmény ugyanis, amely szerint igénylőnek állapotából súlyos emésztési zavarok is származhatnak, nem zárja ki azt, hogy igénylő lényegesen korlátozott táplálkozása mellett már most betegnek tekintessék, míg a jövőben fölléphető súlyosabb bajok a már jelenleg is meglévő betegséghez fűződő szövődményes betegségek jellegével bírnak.

A szövődményes gyomorbetegség pedig már jelenleg is fönnállónak látszik, mert noha dr. B. V. a fogazathiánynyal minden kétséget kizáró módon összefüggésbe nem hozhatta, mégis ezt az oki kapcsolatot valószínűnek mondta és ez a valószínűség a köztapasztalatnak is megfelel. Minthogy pedig nevezett orvosszakértőnek a főlebbviteli bíróság által is elfogadott véleménye szerint az igénylő rendes táplálkozásának biztosítása céljából a műfogsor szükséges és ugyancsak e vélemény szerint az ínyek megkeményedése a műfogsor szükségét, illetőleg a fogak hiányát nem pótolja, ezért az I. bírósági ítélet helybenhagyásával, az igényelt műfogsort megítélni kellett.

Igényjogosultság csak munkaképes állapotban teljesített ipari munkával szerzhető meg.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1913. évi június hó 11. napján 1912. Bet. I. 39/19. szám alatt kelt ítélete.

Ítélet : A bíróság igénylőt igényével elutasítja.

Indokolás : A G. gőzmalom r.-t. igénylőt, aki régebb idő óta a nevezett cég alkalmazottjául volt bejelentve, 1910. évi augusztus hó 19-ével kijelentette. A belépést jelentő lapon munkaadó igénylőt raktármunkás minőségében jelentette be. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága azonban igénylő munkaviszonyát vizsgálat tárgyává tette és annak eredményeképp igénylőt 1912. évi április hó 16-ától kezdődő táppénzigényével elutasította azzal az indokolással, hogy bár igénylő a munkaadó bérfizetési jegyzékeiben állandóan mint lisztmunkás szerepel, a munkaviszony színleges volt. E határozat ellen igénylő nyílt határidőn belül felebbezést adott be, amelyben azt vitatta, hogy a G. gőzmalom lisztmunkásainak jegyzékébe állandóan fel van véve s így a nevezett munkaadónak tényleges alkalmazottja.

A pénztári iratok közt található R. J. malommunkásnak 1912. évi április hó 20-án felvett jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozata, amely szerint nevezett két havi alkalmaztatása óta igénylőt a malomban dolgozni nem látta és hogy ennek dacára igénylő fizetését rendszeren megkapta, azt a malomban régen dolgozó munkások azzal magyarázták, hogy igénylő a malom egyik előző tulajdonosával rokonsági viszonyban áll. Zs. L., a G. malom lisztraktárának vezetője vallotta, hogy igénylő körülbelül 6 év óta van hozzá beosztva, de testi munkát csak alkalmaztatása kezdetén végzett, később betegeskedése miatt küldöncmunkára osztotta be. Zs. L. tanu tapasztalása szerint a malomban az a szokás, hogy a munkát mulasztó munkás napibére levonásba helyeztetik, de vannak régi munkások, akik betegség esetén is megkapják napibéreiket. N. V. tanuvallomása szerint abban a kedvezményben, hogy napibérüket betegségük idejére is megkapták, igénylőn kívül más munkások is részesültek. S. S. lisztraktári főnök állítása

szerint a tényleges munkateljesítés a könyvekből sem állapítható meg, mert igénylő fizetését betegsége idejére is megkapta, a tanu szerint azért, mert régebbi hivatalnok volt és egy régebbi sztrájk alkalmából a malomnak szolgálatokat tett. Tanu szerint a küldönccszolgálat vevényeknek az állomásra kihordásából állott és ezenkívül a lisztraktári irodában is munka végzésére volt kötelezve, hogy azonban igénylő ezt a munkakört betöltötte-e és pedig mely napokon, azt tanu nem tudta megmondani, mert igénylő munkájára nem ügyelt fel.

A bíróság meggyőződött különösen arról, hogy igénylő hetibérei oly hetekre is el vannak könyvelve (pl. 1910. június, augusztus, szeptember hónapokra), amikor állandó betegségyezésben részesült. Ezekből a bérjegyzékekből tehát nem lehetett meggyőződési szerezni arról, hogy igénylő tényleg mely napokon teljesített rendszeres munkát.

Dr. M. B. belgyógyász, bírói orvosszakértő azt adta elő, hogy igénylőnél kifejezett tüdőtagulás van jelen, amely nyilván hosszas asztmatikus rohamok következménye; emiatt több évre visszamenőleg malomraktármunkára képtelen volt; rohammentes időközökben azonban könnyebb irodai munkát, rövidebb ideig, nem teljes munkaképességgel végezhetett.

Már pedig a per adataiból a bíróság nem szerezhetett meggyőződést arról, hogy igénylő 1912. évi április hó 18-át közvetlenül megelőzőleg munkaképes volt és tényleg munkában állott. Az a körülmény, hogy őt a munkaadó alkalmazottjának tekintette és munkabérét a bérjegyzék szerint megszakítás nélkül fizette, ebben az esetben a munkaviszony tényleges fennállásának bizonyítékául nem szolgálhat. Mert a felderített adatokból nyilvánvaló, hogy a G.-gőzmalom r.-t. igénylőt kivételes kedvezményes elbánásban részesítette nemcsak azért, hogy betegsége és a munkahelyről távolléte idejére heteken és hónapokon át járandóságát mindenkor folyósította, hanem hogy tőle még akkor is, amikor a tanuk által megjelölt szolgálatokat végezte, nem kívánt a többi megfelelő alkalmazottakéhoz arányos munkateljesítést, hanem beérte azzal, hogy igénylő a majdnem belátására bízott időben és módon teljesítse hivatalos teendőit. Bizonyítva van, hogy igénylő, aki raktármunkás minőségében volt bejelentve, a többi raktármunkások által végzendő testi munkát már évek óta nem teljesített, de az irodai és küldöncci munkakörben való rendszeres munkateljesítése sincs igazolva. Működéséről, amelyet, úgy látszik, nem is ellenőriztek, nem tudnak számot adni sem a kihallgatott igazgatók, sem pedig a vele állítólag együtt működött irodai alkalmazottak. A tényleges munkateljesítést és annak idejét sem a tanuk vallomásából, sem pedig egyéb adatokból megnyugvással megállapítani nem lehetett; jelesül a munkaadó bérjegyzékeiből, sem azért, mert igénylő munkabérét — munkateljesítésére és munkaképességére tekintet nélkül — folytonosan megkapta és K. igazgató nyilatkozata szerint a munkában állást tanúsító napi jegyzékekbe is beiratott, tekintet nélkül arra, hogy munkát végzett-e, vagy sem.

A bíróság tehát igénylőnek munkateljesítését és munkaképességét megállapíthatónak nem tartván, nem talált alapot arra a következtetésre sem, hogy a jelen perben érvényesített betegségyigény kezdeti időpontjában igénylő igényjogosult volt. És pedig annál is kevésbé, mert az orvosi véleményekből is nyilvánvaló, hogy igénylő évekre visszamenőleg keresetképtelen állapotban van, ugyanazon betegségekkel kifolyólag, amelyek alapján a betegségyit ismételt és hosszasan igénybevette. Különösen pedig igénylő egészségi állapotánál fogva a malom poros légkörében való rendszeres munkálkodása lehetséges sem volt és igénylő a raktármunkási munkakört, amely minőségben munkaadó őt a pénztárnál bejelentette, betölteni nem tudta és tényleg nem is töltötte be. Már az igénylőnek jelzett egészségi állapota ellen szól tehát annak, hogy munkaképes állapotban teljesített ipari munkával szerzett igényjogosultsága állapíttassék meg. Ezzel ellenkező értelmezés esetén ugyanis a munkaadónak ama tényével, hogy valóságos munkát nem teljesítő, vagy nem munkaképes egyéneket alkalmazottjául bejelent, vagy munkabérét megfizeti, a rokkantbiztosítás terhei bizonytalan időre a betegségyező pénztárra volnának átháríthatók, holott a törvény 51. §-a értelmében a rokkantsegélyezés kifejezetten ki van zárva az Országos Munkásbetegségyező és Balesetbiztosító Pénztár feladatköréből. Mindezeket mérlegelve, a bíróság az elbírálása körébe vont betegségy iránti igényjogosultság megállapítására nem talált alapot és így a felelősség útján érvényesített igény elutasítását találta megokoltnak.

HIRDETÉSEK.

Részletfizetésre

is szállítunk

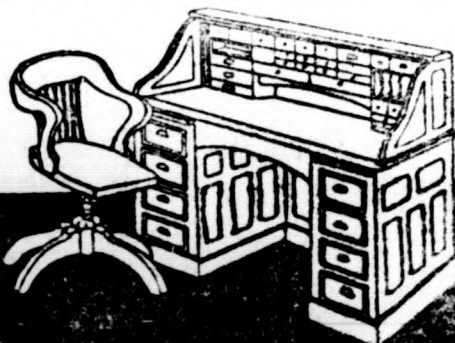
modern amerikai irodai, írszoba-

és könyvtár-berendezéseket

Glogowski és Társa cs. és kir. udv. szállító

Budapest, VI. ker., Andrassy-út 12.

Képes árjegyzék

Iszonyú és bérmentes.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga

Igen fontos!

Minden Eternit-lap

„ETERNIT”

szóval van megjelölve. Szíveskedjék

mindig határozottan

HATSCHEK-féle

ETERNIT-palát

kérni.

Magyarországi központi:

„Eternit Művek”

Hatschek Lajos

Budapest,

VI., Andrassy-út 33.

ETERNIT

PALA

Hatschek szabadalma

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Kalvin-tér, Baross-utca 1., Üllői-út 2-4. sz

Bejárat az Üllői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1910-ik év végén 392 millió koronát :: a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok összege: 115 millió 894,476 K

Eddigi kifizetések a biztosítottaknak 119 millió 874,160 K

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

A »MUNKÁSÜGYI SZEMLE«

1910-1911. ÉS 1912-İK ÉVFOLYAMA RÉSZÉRE

2 KORONÁÉRT MEGRENDELHETŐK

A KIADÓHIVATALBAN: V., FALK MIKSA-UTCA 5

ANDOR és FUTTAKY

Villamos világítási-, erőátviteli-, lift-,
telefon- és villámhárítóberendezések

CSILLÁRKÜLÖNLEGESSÉGEK
nagy raktára

Budapest VI., Király-utca 18.
Telefon 52-99.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Flai szalámigyár, Budapest.

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FŐÜZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 95-97.

BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek || Képviseletek a
a székesfőváros || vidék legtöbb
minden részén. || városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőveny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

Elszakíthatatlan

munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. és TSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobb bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK

MAGYAR PAPIR ÉS IRÓSZER

:: SZÁLLÍTÁSI VÁLLALAT ::

Budapest, V. ker., Csáky-utca 8. szám

Szerződéses papir- és írószer-szállítója többek között
a Kereskedelemügyi Magy. Kir. Minisz-
teriumnak, a M. Kir. Állami Munkásbiz-
tosítási Hivatal, az Orsz. Munkásbeteg-
segélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak, a
Budapesti Ker. Munkásbiztosító Pénztár-
nak, továbbá a M. Kir. Posta és Távirida
Vezérigazgatóság és az ország területén levő
összes hivatalainak, a Magy. Kir. Állam-
vasutak Igazgatósága és összes üzletveze-
tőseinek, igen sok egyéb közhivatal és köz-
lekedési vállalatnak, pénzintézeteknek és magán
cégeknek.

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:
**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG, ARAD.**

Vezérképviselő:
Royal-Garage.
BUDAPEST, IX., Páva-u. 10-12.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopédia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-activ iszappal való részleges göngyölés. Csúsz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény.

Ajánlják orvosaink
a legkiválóbbjai.

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSÓ DR

A „Munkásügyi Szemle“ kiadása

A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS KÉZIKÖNYVE

A betegsegélyezés és balesetbiztosítás teljes joganyagának feldolgozásával írta: Dr. HALÁSZ ALADÁR ügyvéd, az Országos Pénztár ügyész-titkára

Második teljesen átdolgozott kiadás. ■ ■ Ára vászonkötésben 6 korona.

Megrendelhető a kiadóhivatalban (Budapest V., Falk M.-u. 5) és minden könyvkereskedésben.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hín-
tők és automobilonok kerekai részére.

**ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.**
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:
DÉRY GYULÁNAL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA

RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi mű-
szer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar,
támogató és a betegápoláshoz szük-
ségeket összes gyártmányaikat. □
Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

„TUBERIN“

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek
elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyer-
mekek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal.
sulfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2.50 kor. — Egyleteknek 1.60 kor.

Főraktár:

SZENT HERMINA GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, VII. KERÜLET THOKOLY-UT 28. SZÁM.

Modern transmissiók

sajtolt acéllemezből

200%-kal erősebb

és

50%-kal könnyebb

mint az öntöttvas transmissiók.

Tartós, könnyű, olcsó, állandóan
raktáron

Kell Jenő Budapest
V., Kálmán-utca 15.

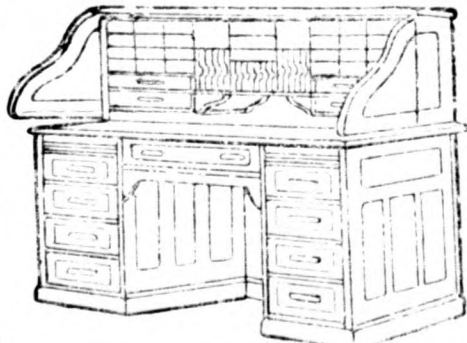
Dr. PAJOR- szanatorium és vízgyógyintézet

**BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.**

.....
A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

REDŐNYÖS

és lapos íróasztalok. Iratszekrények.
Kártyanyilvántartás. Teljes intézeti
berendezések.

Elsőrendű minőség!

Szolid árak!

Hirsch és Társa
Budapest,
V., Alkotmány-utca 19.

„REGNA“ a jelenkor
legtökéle-
tesebb írógépe. Országszerte díjmentes
bemutatás. — Pénz-, könyv- és okmány-
szekrények.

Tudomásul! A „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ szerkesztősége és kiadóhivatala 1913. nov. hó 4-től V., Falk Miksa-u. 5. sz. alatt van.

IV. évfolyam

Budapest 1913. november 10.

21. szám.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

SZTERÉNYI JÓZSEF: A munkásbiztosítás törvényes rendezése Magyarországon	835
ÁGOSTON PÉTER: A kollektív szerződés	848
A szociálpolitika ellen	854

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	854
Az országos Pénztár gyásza. — Az Országos Pénztár igazgatósági ülése. — Baleseti sérültek járadékfelőlegei. — Óvadékszerű előleg egységdíjtétele. — Az Országos Pénztár tanulmányúton. — Statisztikai adatszolgáltatás. — Nyugdíjtörzslap. — Törvénytelen feleség segélyezése. — Kórházban szülő nők. — A wieni általános munkásbetegsegélyező pénztár alapszabálymódosítása. — A tengerészek biztosítására vonatkozó törvény végrehajtása Ausztriában. — A német betegsegélyező pénztárak számviteli rendszerét szabályozó rendelet. — Orvosok és betegsegélyező pénztárak harca. — Orvosi egyezés a Gross-Berlin-i felső biztosítási hivatal kerületében. — A franciaországi agkori biztosítás első mérlege. — Külföldi munkások után fizetendő rokkantbiztosítási járulék. — Viszonosság Olaszország és az Egyesült Államok között. — A svájci új betegsegélyező törvény. — Az agkori és rokkantbiztosítás Olaszországban.	
<i>Munkásvédelem. Munkaviszony</i>	859
Rendkívüli szakszervezeti kongresszus a munkanélküliség ügyében. — Az osztrák szakszervezeti kongresszus szociálpolitikai határozatai. — Telefon-balesetek. — Munkásvédelem az építkezéseken Poroszországban. — A németországi szakszervezetek leipzig-i kiállítása díjat nyert. — Foszfor-tilalom Norvégiában. — A porosz vasutakok bérviszonyainak egységes rendezése. — A munkaidő és munkabérek változása az angol iparban. — Munkások nyereségrészesedése Angliában. — A britt bányamunkások szervezeti politikája.	
JOGGYAKORLAT	861
Betegsegélyezés.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-utca 5. sz.
Telefon: 93—99.
Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Császárfürdő Budapesten.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvezű radio-aktiv gyógyforrások páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúszos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

Kábelgyár R.-T. Pozsony

*****Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpáncélos szigetelőcsövek. Szerelési tartozékok és szerszámok. Kábelgyár: Mindennemű szigetelt vezeték alacsony és magas feszültségre. Páncélos ólomkábelek. Gummigyár: Elektrotechnikai gumianyag. Gummogyár: Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására. Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

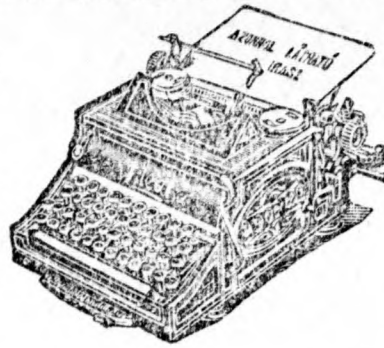
Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Uezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezeték szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselőt és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a
védjegye,
Magyar diák csak ezt
vegye!

Eckardt Vilmos és Hotop Ernő r.-t.

Budapest, V., Dorottya-u. 6.

Tervezünk és vállalunk 1870. év óta téglágetőket, tetőcserépgyárakat, chamotte-téglagyárakat, mészégetőket, magnezitgyárakat, tüzelési berendezéseket, gyárkéményeket, kazánbefalazásokat.

Telegdi Ármin

rézárú-vállalata

Budapest, VII., Damjanich-utca 37.

Telefon: 105-07.

UNIÓ

padlóbeeresztő és ablaktisztító vállalat
Budapest, VII., Munkás-utca 4.

Telefon: „József” 40-49

Elvállalja lakások, üzletek, irodák teljes takarítását. A m. kir. főposta, az Országos Pénztár, a M. kir. Ludovika Akadémia, a Máv. budapesti üzletvezetőségnek stb. szerződéses vállalkozója.

Takarító asszonyokat napokra is adunk.

Császárfürdő Budapesten.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvezű radio-aktiv gyógyforrások páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúszos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

Kábelgyár R.-T. Pozsony

*****Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpáncélos szigetelőcsövek. Szerelési tartozékok és szerszámok. Kábelgyár: Mindennemű szigetelt vezeték alacsony és magas feszültségre. Páncélos ólomkábelek. Gummigyár: Elektrotechnikai gummyanyag. Gummogyár: Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására. Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.